

**İLKÖĞRETİM 7. SINIF SOSYAL BİLGİLER
DERSİNDE YER ALAN “ÜLKEMİZDE NÜFUS”
ÜNİTESİNİN ÖĞRETİMİNDE GÖRSEL
MATERYALLERDEN YARARLANMANIN ÖĞRENCİ
BAŞARISI ÜZERİNE ETKİSİ**

Remzi NAMAL

**Yüksek Lisans Tezi
İlköğretim Ana Bilim Dalı
Doç. Dr. İ. Fevzi ŞAHİN
2011**

Her hakkı saklıdır

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM 7. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE YER ALAN
“ÜLKEMİZDE NÜFUS” ÜNİTESİNİN ÖĞRETİMİNDE GÖRSEL
MATERYALLERDEN YARARLANMANIN ÖĞRENCİ BAŞARISI
ÜZERİNE ETKİSİ

(The Effect of Getting Benefit from the Visual Materials in the Unit “The Population in Our Country” That is Included in the Social Studies Class for The 7th Grade Students in Primary Schools on The Success of The Student)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Remzi NAMAL

Danışman: Doç. Dr. İ. Fevzi ŞAHİN

ERZURUM
Eylül, 2011

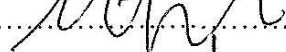
KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Doç.Dr. İbrahim Fevzi ŞAHİN danışmanlığında, Nadir BAŞKÜRK tarafından hazırlanan *“İlköğretim 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Yer Alan Ülkemizde Nüfus Ünitesinin Öğretiminde Görsel Materyallerden Yararlanmanın Öğrenci Başarısı Üzerine Etkisi”* başlıklı çalışma, 08 / 09 / 2011 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından. İlköğretim Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi : Doç.Dr. İbrahim Fevzi ŞAHİN

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd.Doç.Dr. Ufuk ŞİMŞEK

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd.Doç.Dr. Ahmet NALÇACI

İmza:

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.. / .. /

Prof. Dr. H.Ahmet KIRKKILIÇ

Enstitü Müdürü

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Yer Alan Ülkemizde Nüfus Ünitesinin Öğretiminde Görsel Materyallerden Yararlanmanın Öğrenci Başarısı Üzerine Etkisi” başlıklı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla doğrularım.

Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin ... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

.... / /

İmza

Remzi NAMAL

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İLKÖĞRETİM 7. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE YER ALAN ÜLKEMİZDE NÜFUS ÜNİTESİNİN ÖĞRETİMİNDE GÖRSEL MATERYALLERDEN YARARLANMANIN ÖĞRENCİ BAŞARISI ÜZERİNE ETKİSİ

Remzi NAMAL

2011, 67 sayfa

Bu araştırmada ilköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde yer alan “Ülkemizde Nüfus” ünitesinin öğretiminde görsel materyallerden yararlanmanın öğrenci başarısı üzerine etkisinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Araştırma, 2010/2011 eğitim-öğretim yılında Şanlıurfa ili Hilvan ilçesinde bulunan Ülkü İlköğretim Okulu’nda kırk öğrencinin katılımıyla yapılmıştır. Araştırmanın ilk aşamasında literatür taraması yapılmış, konu ile ilgili daha önce yapılmış çalışmalar gözden geçirilmiştir. Sosyal bilgiler dersi öğretiminde kullanılacak görsel materyaller ve bu materyallerin yararları incelenmiştir.

Araştırmaya veri sağlamak amacıyla araştırmaya katılan gruplara “Ülkemizde Nüfus” ünitesini içeren sorulardan oluşan başarı testi uygulanmış ve başarı testinden elde edilen veriler yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda görsel materyallerin kullanımının sosyal bilgiler öğretiminde klasik yöntemle göre daha fazla yarar sağladığı sonucuna varılmış, yapılması gerekenler öneriler kısmında sıralanmıştır.

Anahtar Sözcükler: İlköğretim, Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilgiler Öğretimi, Görsel Materyaller

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

THE EFFECT OF GETTING BENEFIT FROM THE VISUAL MATERIALS IN THE UNIT “THE POPULATION IN OUR COUNTRY” THAT IS INCLUDED IN THE SOCIAL STUDIES CLASS FOR THE 7TH GRADE STUDENTS IN PRIMARY SCHOOLS ON THE SUCCESS OF THE STUDENT

Remzi NAMAL

2011, 67 pages

In this research, the effect of getting benefit from the visual materials in the unit “The Population in Our Country” that is included in the social studies in primary schools on the success of the students is aimed.

The research has been done by the participation of forty students attending Şanlıurfa Ülkü Primary School in Hilvan in the 2010-2011 academic year. In the first level of the research, all the works published has been examined, the past studies about the subject has been scrutinized. The visual materials in teaching social studies class and their use has been examined.

An achievement test has been applied including the questions about “The Population in Our Country” to the group of students in order to provide data for the search and the results has been interpreted in the light of the data. As a result of the research, it has been concluded that the usage of the visual materials in teaching social studies is more useful than the classical methods the needs to be done has been listed in the suggestions part.

Key Words: Primary Educattion , Social Studies, Teaching Social Studies, Visual Materials

ÖN SÖZ

Bireylerin toplumsallaşmasında ve hayata hazırlanmasında başat rol oynayan eğitim, geçmişten günümüze sürekli bir değişim ve gelişim göstermiştir. Bir dönem geçerli olan eğitim anlayışı başka bir dönem geçerliliğini yitirmiş ve onun yerini toplumun ve çağın ihtiyaçlarını daha iyi karşılayan başka bir eğitim anlayışı almıştır. Türkiye’deki eğitim anlayışı da bu tarihsel süreç içerisinde bütün bu değişme ve gelişmelerden etkilenmiş ve bu doğrultuda eğitim-öğretim yöntemlerinde çeşitli değişikliklere gidilmiştir.

Türkiye’de ilköğretim okullarının birinci kademesi (4. ve 5. sınıflar) ile ikinci kademesi (6. ve 7. sınıflar)’nde okutulan sosyal bilgiler dersi, öğrencilerin bir yandan sosyal bilgiler ile ilgili temel donanımları almalarını sağlarken bir yandan da öğrencileri vatanını ve milletini seven bilinçli bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu hedeflere ulaşmak için çağımızın gerektirdiği öğretim yöntem ve tekniklerini uygulamak sosyal bilgiler derslerinde de zorunlu bir hal almıştır.

İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Yer Alan “Ülkemizde Nüfus” Ünitesinin Öğretiminde Görsel Materyallerden Yararlanmanın Öğrenci Başarısı Üzerine Etkisi’ni araştırdığımız bu çalışmamızda sosyal bilgiler öğretiminde görsel materyal kullanımının öğrencilerin başarı durumlarını nasıl etkilediğini görmeye çalıştık.

Yüksek Lisans öğrenimim boyunca kıymetli deneyimlerini benimle paylaşıp, bu araştırmanın oluşturulmasında, araştırma konusu seçimi dahil her konuda beni yönlendirip desteğini esirgemeyen değerli hocam sayın Doç. Dr. İ. Fevzi ŞAHİN’e, araştırmanın istatistik verileri ve biçimsel detayları ile ilgili katkıda bulunan Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı Arş. Gör. sayın M. Hanifi ERCOŞKUN’a, akademik kariyer yapma konusunda beni yüreklendiren ve her zaman yanımda olan sevgili eşim Gülşen NAMAL’a, bugünlere gelmemde büyük emekleri olan aileme ve bu araştırmaya emeği geçen herkese teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI	i
ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ	v
TABLolar DİZİNİ	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ	x

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	4
1.1.1. Alt Problem	4
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Varsayımlar	8
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	9
1.6. Tanımlar	9

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	12
2.1. Sosyal Bilgiler ile İlgili Temel Kavramlar	12
2.1.1. Sosyal Bilimler	12
2.1.2. Sosyal Bilgiler	13
2.1.3. Dünyada Sosyal Bilgiler	14
2.1.4. Türkiye’de Sosyal Bilgiler.....	15
2.1.5. Sosyal Bilgilerin Amaçları	17
2.1.6. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Görsel Materyal Kullanımı.....	26
2.1.7. Sosyal Bilgiler Derslerinde Kullanılan Görsel Materyaller	30

2.1.8. “Ülkemizde Nüfus” Ünitesi ve Görsel Materyal Kullanımı	36
2.2. İlgili Araştırmalar	37

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM.....	39
3.1. Araştırmanın Modeli	39
3.2. Evren ve Örneklem	40
3.2.1. Deney ve Kontrol Grubunun Başarı Testi (Ön Test) Puanlarına Göre Kontrolü	41
3.3. Araştırmanın İşlem Yolu.....	42
3.4. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması	42

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR ve YORUM.....	44
4.1. Bulgular.....	44
4.1.1. Deney Grubu ve Kontrol Grubuna Göre Edinilen Bulgular.....	44
4.2. Yorum	45

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	47
5.1. Sonuç.....	47
5.2. Öneriler	48

KAYNAKÇA	51
-----------------------	-----------

EKLER.....	55
-------------------	-----------

Ek 1. Başarı Testi Soruları.....	55
----------------------------------	----

Ek 2. Ülkemizde Nüfus Ünitesi Ünitelendirilmiş Yıllık Planı	66
---	----

ÖZ GEÇMİŞ	67
------------------------	-----------

TABLolar DİZİNİ

Tablo 2.1. MEB Talim ve Terbiye Kurulu İlköğretim Okulları Haftalık Ders Çizelgesine Göre Sosyal Bilgiler Derslerinin Haftalık ve Sınıflara Göre Dağılımı	16
Tablo 2.2. Barr ve Arkadaşlarının Üç Sosyal Bilgiler Öğretim Geleneği	21
Tablo 3.1. Ön Test Son Test Kontrol Gruplu Desen.....	39
Tablo 3.2. Araştırma Modeli.....	40
Tablo 3.3. Araştırmanın Örneklemi	41
Tablo 3.4. Deney Grubu ve Kontrol Grubunun Başarı Testi (Ön Test) Puanlarına İlişkin Bulgular.....	41
Tablo 4.1. Deney Grubu ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Başarı Testi (Öntest) Değerleri.....	44
Tablo 4.2. Deney Grubu ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Başarı Testi (Sontest) Değerleri.....	45

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Etkili Öğrenme (Şimşek, 1997)	27
--	----

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

diğ.	Diğerleri
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
ty	Tarih Yok
s.	Sayfa
n	Denek Sayısı
\bar{X}	Aritmetik Ortalama
p	Anlamlılık Düzeyi
t	t testi
SS	Standart Sapma
sd	Serbestlik derecesi

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Teknolojik gelişmelerin her geçen gün hızla değişmesi modern dünyaya ayak uydurmada bazı değişimleri de gerekli kılmaktadır. Bu değişimler her alanda olduğu gibi, “bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı ve istendik davranış değişikliği oluşturma süreci” (Sönmez, 2007, s.2) olan eğitim alanında da kendini hissettirmiştir. Çağdaş eğitimin gereklerini yerine getirme ve eğitim-öğretim faaliyetinin en önemli argümanı olan öğrencileri çağın gereklerine uygun, donanımlı olarak yetiştirmede farklı öğretim yöntem ve tekniklerinden ve bu alanlarda yapılan araştırmalardan yararlanmayı gerektirmektedir. Öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerine cevap veren farklı yöntemler şüphesiz ki hem öğrenmeyi kolaylaştıracak hem de öğrenme eylemine karşı ilgiyi artıracaktır. Toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlanan sosyal bilgiler de (Sönmez, 1997, s.3) hem bu süreçten payına düşen gelişme ve değişimleri almak hem de farklı yöntem ve tekniklerin öğretim tarzlarına cevap vermek zorundadır. Bu yöntem ve tekniklerin kullanılma zorunluluğu aktif öğrenmeyi oluşturmuştur. Aktif öğrenme, öğretim sürecinde öğretmenin kılavuzlama görevi gördüğü, öğrencinin bilgiyi kendi elde ettiği bir yaklaşımdır. Aktif öğrenmenin eğitim literatüründe geçen on iki ilkesi vardır. Bu ilkeler şunlardır;

1. Öğrenmeyi öğrenme esastır.
2. Her öğrenci öğrenebilir.
3. Her öğrenci öğrenirken eski ve yeni bilgiler arasında özgün bağlantılar kurar.
4. Düşünmeyi öğrenmek eleştirel ve yaratıcı düşünmeyi geliştirir.
5. Başarabilme duygusu içsel güdülenmeyi sağlar.
6. Öğrenme olumsuz deneyimlerle engellendiğinde zorlaşır.
7. Merak, yaratıcılık ve çok boyutlu düşünmeyi harekete geçen ödevle, öğrenciyi daha zorlarını başarabilmeye güdüler.
8. Her öğrenci farklı zamanda, farklı türde ve farklı hızda ilerleyerek gelişir.

9. Farklı özelliklerdeki öğrencilerin birbirleri ile etkileşimi öğrenmeyi kolaylaştırır.

10. Öğrenciler arasındaki olumlu ilişkiler öğrenmeyi artırır.

11. Her öğrenci öğrenmeye karşı farklı yetenek ve eğilime sahiptir.

12. Her öğrenci yeni bilgileri kendi kalıplarına göre kavrayıp benzersiz bir anlam yaratır (Parmaksız ve Şahin, 2004, s.4).

Aktif öğrenmenin bu temel özelliklerini incelediğimizde öğrenme ortamının en önemli ve belirleyici öğesinin geleneksel yaklaşımın aksine öğretmen değil öğrenci olduğunu görmekteyiz. Eğitim ortamı öğrencinin ihtiyacına göre şekillenmekte ve öğrenci bir süreç olan öğrenme faaliyetinde öğretmenin kılavuzluğunda öğrenebilme yetisini kendi yardımıyla keşfetmektedir. Her öğrenci farklı bir birey olduğu için bu süreçte kullanılan yöntem ve teknikler ile öğretim materyallerinin farklılıklara hitap edebilme ve olabildiğince çeşitli bir öğrenme ortamı sağlayabilme adına büyük bir önemi vardır.

Günümüzde eğitim-öğretim faaliyetlerinde kullanılan yöntem ve tekniklerin çeşitliliğinden bahsetmek mümkündür. Ancak yöntem ve teknikler ne kadar farklı olursa olsun öğrencilerin görsel materyallerle desteklenen öğretim faaliyetlerinde daha başarılı oldukları ve bu öğrenmelerin daha kalıcı olduğu da bir gerçektir. Her dersin kendine has yöntem ve teknikleri ile öğrenmede başarıyı ve kalıcılığı sağlamak için kullandığı materyaller vardır. Sosyal bilgiler dersi de içerik açısından çeşitlilik sağladığı için (örneğin bir ünite iklim, bitki örtüsü v.b. gibi öğrencilerin görme duyularına hitap eden konular anlatılırken başka bir ünite demokrasi, insan hakları gibi öğrencilerin konuşma ve akıl yürütme yönlerine hitap eden konuların anlatılması) çeşitli yöntem ve teknikleri ile materyallerin kullanımına uygun bir ders olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye’de ilköğretim birinci kademe (4. ve 5. sınıflar) ve ikinci kademe (6. ve 7. sınıflar) okutulan sosyal bilgiler dersinin müfredatı 2005 yılında değişmiştir. Yapılandırmacı eğitim anlayışına göre değişen bu müfredat öğrencilerin başarılı olabilmeleri için daha çok yöntem ve tekniklerden ve bunlara bağlı olarak çeşitli materyallerden yararlanmayı zorunlu hale getirmiştir. Çünkü, bu anlayışa göre öğrenci, öğretme-öğrenme sürecinin merkezinde yer almakta ve öğretmen bu sürecin destekleyicisi ve rehberi konumundadır (Öztürk ve diğ., 2007, s.288-289).

Yapılandırmacı eğitim anlayışına göre düzenlenen yeni sosyal bilgiler müfredatı, öğrencinin bilgiyi aktif biçimde almasını öngördüğü için sosyal

bilgiler derslerinde artık öğretmene dayalı düz anlatım metodu yerini; çeşitli materyallerin desteklediği, öğrencinin süreç içerisinde aktif olduğu bir öğrenme yöntemine bırakmıştır. Bu noktada görsel ve işitsel materyallerin, yeni sosyal bilgiler müfredatı öğretiminde çok önemli bir yere sahip olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim, materyaller (tablo, grafik, harita, şekil v.s.) yapılandırmacı yaklaşımda hedeflenen aktif öğrenmeye öğrenciyi tekdüze olmayan bir yoldan ulaştırmaktadır. Materyaller, öğretmenin ders anlatmak için harcadığı zamanı ve tahta kullanımını azaltır, kaliteli çizim, şekil ve grafiklere kolayca ulaşmayı ve öğrencilerin seviyesine uygun çok sayıda örneği öğrenmelerini sağlar (Vural, 2004, s.98).

Görsel materyaller özellikle düz anlatıma dayanan soyut konuların öğretiminde öğrenciye yardımcı olmak açısından yadsınamaz bir yere sahiptir. Aynı şekilde somut kavramların ve konuların öğretiminde de daha güçlü bir öğrenme oranı sağlamaktadır. Çünkü, öğrencilerin % 83'ü görme duyularıyla edinilen yaşantılar yoluyla öğrenir (Şahin ve Yıldırım, ty, s.14). Bu bağlamda sosyal bilgiler derslerinde görsel materyallerden yararlanmak hem sosyal bilgiler dersini salt bilginin depo edildiği ve öğrenciyi ezber yoluyla bilgi hamalı yapan bir ders olmaktan kurtaracak hem de bilgilerin öğretimini ve kalıcılığını kolaylaştıracaktır. Bu açıdan, sosyal bilgiler dersine ait konuların öğretiminde görsel materyallerden yararlanmak son derece önem arz etmektedir.

Sosyal bilgiler öğretiminde sorunların büyük kısmı okullarda yeterli araç ve gereç olmayışından, olanların yeterince kullanılmayışından ve yaygın materyal olarak sadece haritalar, küreler ve kitapların kullanılmasından kaynaklanmaktadır (Nalçacı ve Ercoşkun, 2005, s.144-145). Bu durum öğrencileri ezberci bir anlayışla öğrenmeye itmekte dolayısıyla gerçekleştirilen öğrenmenin tam olarak hedefe ulaşmasını engellemektedir.

Sosyal bilgiler öğretimi ile ilgili literatürün gözden geçirilmesinin yapıldığı bu çalışmada kuramsal ve kavramsal çerçeve ortaya konulmuş ve ilköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde yer alan ülkemizde nüfus ünitesinin öğretiminde görsel materyallerden yararlanmanın öğrenci başarısına etkileri araştırmadan sağlanan veriler ışığında açıklanmıştır.

1.1. Problem Durumu

İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde yer alan “Ülkemizde Nüfus” ünitesinin öğretiminde görsel materyal destekli eğitimin öğrenci başarısı üzerinde etkisi var mıdır?

1.1.1. Alt Problem

İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde yer alan “Ülkemizde Nüfus” ünitesinin öğretiminde görsel materyallerden yararlanmanın öğrenci başarısı üzerine etkisinin araştırıldığı görsel materyallerle desteklenen öğretimin yapıldığı deney grubu ile klasik yöntem ile öğretimin uygulandığı kontrol grubunun başarı puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde yer alan “Ülkemizde Nüfus” ünitesinin öğretiminde görsel materyallerden yararlanmanın öğrenci başarısı üzerine etkisini araştırmaktır.

Araştırmadan sağlanacak bilgiler ışığında, sosyal bilgiler dersinde görsel materyal kullanmanın önemi ve görsel materyaller ile desteklenen ders anlatımının klasik yöntemle göre üstünlükleri ile öğrencilerin başarı düzeylerine etkisinin olup olmadığını ortaya koymak amaçlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Günümüzde eskiye oranla yavaş yavaş önemini kaybetse de eğitim ve öğretim faaliyetlerinde yaygın olarak kullanılan klasik yöntem (düz anlatım), eğitim faaliyetlerinin merkezinde bulunması gereken öğrencileri (Kıncal, 2006, s.137) hazırcılığa alıştırmakta ve eğitim-öğretim faaliyetini ezbere indirgemektedir. Ancak, değişen müfredatla birlikte benimsenen yapılandırmacı yaklaşım;

- Öğrencinin kendi farkına varmasını
- Öğrencinin geçmiş ve gelecek ihtiyaçlarını algılayarak kendisi ile ilgili kararlar alabilmesini ve olaylara eleştirel bakabilmesini

- Öğrencinin, öğrenmeyi öğrenmesini
- Öğrenme sürecinde öğrencinin aktif olmasını ve öğretmenin kılavuz görevi görmesini amaçlamaktadır (Arslan, 2010, s.8-9).

Yapılandırmacı yaklaşımın bu özellikleri sosyal bilgiler dersinin öğretiminde klasik yöntem dışında başka yöntemlerin de kullanılmasını zorunlu hale getirmiştir. Özellikle, sosyal bilgiler dersinin görselliğe hitap eden yönü düşünüldüğünde görsel materyaller ile desteklenen öğretim faaliyetleri diğer yöntemlere göre daha da ön plana çıkmaktadır. Nitekim, öğrenme ile ilgili yapılan araştırmalar öğrenmenin çoğunun görsel öğrenmeler yoluyla gerçekleştiğini göstermektedir (Demirel ve diğ., 2001, s.27).

Sosyal bilgiler öğretiminde, öğretmene dayalı klasik yöntem tek taraflı bir öğretim faaliyeti ortaya çıkarmaktadır. Bu durum öğrenme ortamını ve öğretim faaliyetini monotonlaştırmaktadır. Monotonlaşan öğrenme ortamı öğrencilerin ilgisini canlı tutamadığından kalıcı bir öğrenme sağlamak zor olmaktadır. Oysa ki, öğrenme etkili bir iletişim sonucu gerçekleşmekte ve öğrenme amaçlı kullanılacak materyaller öğrenme sürecini daha da anlamlı hale getirmektedir (Yiğit ve diğ., 2007, s.102).

Eğitim-öğretim faaliyetlerinde çok önemli bir yeri olan eğitim araçlarının eğitime sağladığı yararları Koşar ve Avcı (2002), şöyle sıralamıştır:

- Bilgilerin çoğu görme yoluyla elde edilir.
- Öğrenmeye katılan duyu organlarının sayısı arttıkça hem daha iyi öğrenilir, hem daha geç unutulur.
- Öğretimde izlenecek en iyi yol, somuttan soyuta, basitten karmaşığa giden yoldur (s.37).

Yine, Koşar (2002)'a göre, eğitim araçları:

- Neyi kime, niçin, nasıl, ne zaman ve nerede öğreteceğiz sorularına cevap vermede yardımcı olur.
- Somut bir tabana dayanan kavramların meydana gelmesini sağladığından, bilgilerin zihinde soyut kelime dizileri olarak değil, anlamlı kavramlar düzeni olarak yerleşmesini sağlar.
- Öğrenilenlerin uzun zaman hatırlanmasını sağlar.
- Başka bir güdüye ihtiyaç duymadan doğrudan doğruya ilgi uyandırır.

- Öğrencilerin konuyla ilgilenmesini sağlar.
- Düşüncenin devamlılığını sağlar.
- Öğrencileri çalışmaya teşvik eder (s.37).

Eğitim araçlarının yukarıda sıraladığımız özelliklerine bakınca eğitim faaliyeti açısından eğitim araçlarının ne kadar önemli olduğunu görmekteyiz. Bu önemlilik durumu diğer derslerde olduğu gibi sosyal bilgiler dersinde de kendini göstermektedir.

Nas (2003)'a göre, eğitim araçları bilgilerin öğrenilmesi ve öğretilmesinde kolaylık sağladığı için etkili bir öğretim imkanı verir. Dolayısıyla, sıkıcı olmaktan çıkan ders ilgi çekici ve heyecanlı bir hale gelir (s.235).

Eğitim araçları içerisinde görsel materyallerin ayrı bir yeri vardır. Çünkü, bilgilerin çoğu görme yoluyla elde edilmektedir. Görsel materyaller kullanılarak yapılan öğretim faaliyetleri klasik yöntemlere göre öğrencilere çok yönlü bir öğrenme ortamı sağlamakta ve öğrenmeleri daha da kalıcı hale getirmektedir. Görsel materyaller:

1. Öğrenen bireyin dikkatini çekerek onları güdüler.
2. Onların dikkatlerini canlı tutar.
3. Duygusal tepkiler vermelerini sağlar.
4. Kavramları somutlaştırır.
5. Anlaşılması zor olan kavramları basitleştirir.
6. Şekiller yoluyla bilginin düzenlenmesini ve alınmasını kolaylaştırır.
7. Bir kavramla ilgili öğeler arasındaki ilişkileri örgüt şemaları ve akış şemaları yoluyla kolayca verebilir.
8. Bazı öğrencilerin görsel öğelerle, kaçırmaları olası birtakım noktaları yakalama şansı verir (Demirel ve diğ. 2001, s.27).

Yukarıda saydığımız özelliklere bakınca görsel materyal kullanımının öğrenme faaliyeti için ne derece önemli olduğunu kavrayabiliriz. Bu durum kalıcı bir öğrenme faaliyetinin gerçekleşebilmesi ve öğretim faaliyetlerinden istenilen sonucun alınabilmesi için, yukarıda saydığımız özelliklere uygun bir ders olan sosyal bilgiler dersinin öğretiminde de kendini zaruri hale getirmiştir. Öğrencilerin anlatılan her şeyi kafalarında somutlaştırıp anlayabilecekleri zor olacağından derslerde görsel materyal kullanımını dersi daha ilgi çekici ve anlaşılır kılacaktır.

Eğitim-öğretim sürecinde çok önemli bir yere sahip olan görsel materyalleri Demirel (2009), Şöyle sıralamıştır:

1) Kitaplar

- a) Ders Kitabı
- b) Öğretmen Kitabı
- c) AlıŐtırma Kitabı
- d) Başvuru Kitapları: Atlas, sözlük, yazım kılavuzu, ansiklopediler
- e) Öykü, roman, Őiir kitapları
- f) Süreli yayınlar (gazete, haftalık-aylık dergi, duyurular)

2) Yazı tahtaları

- a) Kara tahta
- b) Pazen tahta
- c) Manyetik tahta
- d) Bülten tahtası
- e) Kopya (akıllı) tahta
- f) Askı – kanca tahtası
- g) Çok amaçlı tahta

3) Resimler

- a) Düz resimler
- b) Çizgi resimler
- c) FlaŐkartlar
- d) Figürinler
- e) Duvar resimleri
- f) Levhalar
- g) Afişler
- h) Karikatürler
- i) Fotoğraflar
- j) Harita, kroki ve grafikler

4) Gerçek eŐyalar ve modeller

5) Projektörler ve grafikler

- a) Opak projektörü
- b) Tepegöz ve tepegöz saydamı
- c) Slayt projektörü ve slaytlar
- d) Film şeridi projektörü ve film şeritleri
- e) Konferans projektörü (s.60 – 61).

Yapılandırmacı eğitim anlayışına göre önemi daha da artan görsellik ve görsel öğeler değişen sosyal bilgiler müfredatında ve bu müfredata göre hazırlanmış kitaplarda da kendini göstermiştir. Yapılandırmacı eğitim felsefesine göre hazırlanmış ilköğretim sosyal bilgiler ders kitapları incelendiğinde görselliğin ön plana çıktığı rahatlıkla görülmektedir. Bu durum görsel materyallerle yapılacak öğretim faaliyetlerini desteklemektedir. Bugün, eğitim alanında değişen ve gelişen şartlara bakınca ilköğretimde sosyal bilgiler dersinin öğretiminde sadece klasik yöntemle bağlı kalmanın hatta klasik yöntem olmasa bile tek bir yöntemle dersi öğretmeye çalışmanın çok makul olmadığını görebiliyoruz. Zira, sosyal bilgiler dersi öğrencilerin birden çok duyu organına yönelik içerikten oluştuğu için öğretim faaliyetlerinde çok yönlülüğü mecbur kılmaktadır. Bu çok yönlülük içerisinde en önemli noktalardan birini de görme duyusu ve buna paralel olarak görsel araç ve gereçler oluşturmaktadır. Çünkü, öğrencilerin % 83'ü görme, % 11'i işitme, % 3.5'i koklama, % 1.5'i dokunma ve % 1'i de tatma yoluyla edinilen yaşantılar yoluyla öğrenir (Ergin, 1998, s.66).

Bu araştırma, genelde, ilköğretim sosyal bilgiler dersinin öğretiminde, özelde ise sosyal bilgiler 7. sınıf dersinde yer alan “Ülkemizde Nüfus” ünitesinin öğretiminde görsel materyallerin rolünü belirlemek açısından önemlidir. Araştırma, sosyal bilgiler dersinin öğretiminde görsel materyallerden yararlanmanın öğretim faaliyetlerini nasıl etkilediğini göstermesi bakımından önemlidir.

1.4. Varsayımlar

Bu araştırmada:

1. Örneklemin evreni temsil ettiği
2. Deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrencilerin yaş, zeka ve hazır bulunuşluk açısından birbirlerine yakın düzeyde oldukları
3. Veri toplama araçları ve yöntemlerinin araştırmanın amacına uygun verileri toplayabilecek geçerlilik ve güvenilirliğe sahip olduğu
4. Ölçme aracı olarak kullanılan başarı testinin “Ülkemizde Nüfus” ünitesi ile

ilgili bilgileri ölçtüğü

5. Türkiye’deki bütün ilköğretim okullarında sosyal bilgiler dersinin öğretiminde kullanılabilecek görsel materyaller olduğu

6. Öğrenciler, başarı testinin sorularını cevaplarken objektif ve gerçekçi davrandıkları varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma:

1. Şanlıurfa ili Hilvan ilçesinde yer alan Ülkü İlköğretim Okulu 7/A ve 7/B sınıfları ile

2. 2010 – 2011 eğitim – öğretim yılı ile

3. İlköğretim sosyal bilgiler 7. sınıf dersinde yer alan “Ülkemizde Nüfus” ünitesi ile

4. Yöntem olarak, deney grubu için görsel materyallerin kullanıldığı anlatım yöntemi, kontrol grubu içinse klasik yöntem (düz anlatım) ile

5. Veri elde etme araçları olarak 24 soruluk başarı testi ve öğrenci bilgi formu ile sınırlandırılmıştır.

1.6. Tanımlar

Eğitim: “Kişinin zihni, bedeni, duygusal, toplumsal yeteneklerinin, davranışlarının en uygun şekilde ya da istenilen bir doğrultuda geliştirmesi, ona birtakım amaçlara dönük yeni yetenekler, davranışlar, bilgiler kazandırılması yolundaki çalışmaların tümüdür” (Akyüz, 2009, s.2). Özdemir’e (2004) göre eğitim, “süreçtir, davranış değiştirir, yaşantı sonucu oluşur” (s.4).

Öğretim: “Eğitim amaçları doğrultusunda davranış değiştirme ya da yeni davranışları oluşturmak için öğrencilere yardımcı olma sürecidir” (Sünbül, 2007, s.1).

İlköğretim: “Eğitim sisteminin en temel taşıdır. Eğitim sisteminin bu kademesinde bireylere toplumsal uyumu gerçekleştirmeleri ve kaliteli bir yaşam sürdürmeleri için gerekli temel bilgi, beceri ve tutumlar kazandırılır” (Gürsel ve Hesapçioğlu, 2005, s.37).

Öğretim (Müfredat) Programı: “Öğretimi yapılacak konuları ve alt başlıklarını içeren kılavuz bir kitaptır” (Doğanay, H., 2002, s.432).

Öğrenme: “Bireyin olgunlaşma düzeyine göre yaşantıları aracılığıyla çevresiyle etkileşimi sonucunda yeni davranışlar kazanması ya da eski davranışlarını değiştirme sürecidir” (Küçükahmet, ty, s.83).

Ders Materyali: “Bir ders ile ilgili canlı, cansız, pratik ve teorik bilgi ve varlıkların hepsi ders materyali olarak adlandırılır (Uşun, 2006, s.8).

Klasik (Sunuş Yoluyla Anlatım) Yöntem: “Sunuş yoluyla öğretim, açıklayıcı, yorumlayıcı bir yaklaşımla kavram ve genellemelerin öğretildiği bir öğretme yoludur (Bilen, 2006, s.73).

Eğitim Aracı: “Eğitsel anlamda araç, etkili öğretme-öğrenme için kullanılan mekanik, elektromekanik ve elektronik özellikli yardımcılardır” (Karaağaçlı, 2004, s.45).

Eğitim Gereci: “Basılı ve yazılı öğretme-öğrenme ortamı anlamında kullanılıp, araçlara oranla daha basit, ekonomik ve kullanım yönüyle geçici nitelik taşımaktadır” (Karaağaçlı, 2004, s.45).

Amaç: “Bireylerin ve toplumların kendi yetenekleri çerçevesinde hedeflerine varmak için gösterdikleri bilişsel, duyuşsal, devinimsel eylemlerdir” (Baytekin, 2004, s.19).

Öğretim Metodu: “Belirli görüş, ilke ve kurallara göre geliştirilmiş olan öğretim yapma yoludur” (Büyükkaragöz ve Çivi, 1999, s.70).

Yapılandırmacı Öğrenme: “Yapılandırmacı kuram, bir bireyin nasıl anladığını ve öğrendiğini açıklayan felsefi kuramdır. Yapılandırmacı kurama göre öğrenme, insan zihnindeki bir yapılandırma sonucunda gelir. Yani, öğrenme, bireyin zihninde oluşan bir süreçtir. Bu durumda birey, dışarıdan gelen uyarıcıların pasif bir alıcısı değil, fakat onların aktif çözümleyicisi ve davranış oluşturucusudur. Çünkü, insan zihni boş bir depo değildir ve bilgiler insan zihnine aynen taşınarak depolanmaz. Dolayısıyla, yapılandırmacı teoriye göre, her birey, öğrenme sürecinde aktif hale getirilmeli ve kendi öğrenmesinden sorumlu olmalıdır” (Kolukısa ve diğerleri, 2010, s.12).

Öğretmen: “Araştırmalar sonucu geliştirilen devletin eğitim politikalarını uygulamaya koyan, uygulama sonuçları ile bu politikaları etkileyen, eğitimde uzmanlık

çalışmalarından ve araştırmalarından faydalanan fakat aynı zamanda bu çalışmalarla iç içe olup onlara problem sağlayan önemli kişilerdir” (Büyükkaragöz ve diğerleri, 1998, s.1). Erden (2005)’e göre, “öğretmen, formal eğitim kurumlarında öğretimi sağlayan kişidir” (s.22).

Öğrenci: “Öğrenim görmek amacıyla herhangi bir öğretim kurumunda okuyan kimse veya bir öğretmenin gözeticiliği veya yol göstericiliği altında belli bir konu üzerinde çalışan kimsedir” (<http://tdkterim.gov.tr/bts>).

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Araştırmanın bu kısmında araştırmaya ait kuramsal çerçeveye yer verilmiş ve araştırmanın kuramsal çerçevesi ile ilgili temel kavramlar açıklanmıştır.

2.1. Sosyal Bilgiler ile İlgili Temel Kavramlar

Araştırmanın bu bölümünde sosyal bilgiler ile ilgili temel kavramlar ele alınmış ve açıklanmaya çalışılmıştır.

2.1.1. Sosyal Bilimler

Sosyal bilimler kapsadığı içerik itibariyle çok geniş bir alanı ihtiva etmektedir. Alkan ve Kurt' a (2007) göre sosyal bilimler, “en geniş anlamıyla insanlar arası ilişkiler inceleyen bir bilim alanı” olarak tanımlanmaktadır (s.77). Yaygın kabul gören bir başka tanımlamada ise Sönmez (1997), sosyal bilimleri “insan tarafından üretilen gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirik bilgiler” olarak tanımlamıştır (s.2).

Yukarıdaki tanımlamalardan sosyal bilimlerin insan ve insan tarafından oluşturulan gerçekleri konu edindiğini ve içeriğinde bu konu ile ilgili dallara yer verdiğini söyleyebiliriz. Bu kadar geniş bir çerçevesi olan sosyal bilimlerin içerisinde tarih, coğrafya, hukuk, psikoloji, sosyoloji, ekonomi, eğitim, siyasal bilimler, antropoloji gibi bilim dalları yer almaktadır (Sagay, 2007, s.3).

Geniş bir kapsama sahip olan sosyal bilimlerin öğretim amaçları, sosyal ve bireysel ilgi ve ihtiyaçlar ve bu bilim alanındaki bilgi birikimi dikkate alınarak belirlenir. Bu amaçlar dört temel kategoride toplanır. Bu kategoriler:

1. Bireyin düşünme yeteneklerinin geliştirilmesi
2. Bireyler arası iletişim becerilerinin geliştirilmesi
3. Yurttaşlık hak ve sorumlulukları ile ilgili temel bilgi, beceri ve tutumların kazandırılması

4. Yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli ekonomik nosyonun kazandırılmasıdır (Alkan ve Kurt, 2007, s.78).

Sosyal bilimler, sosyal bilgileri de içine alan geniş bir disiplindir. Başka bir deyişle içeriğinde çok sayıda bilim dalı (tarih, coğrafya, ekonomi v.s.) barındıran geniş bir bilim sahasıdır. Sosyal bilimler geçmişten günümüze önemini kaybetmeden süregelmiştir.

2.1.2. Sosyal Bilgiler

Dünya eğitim literatüründe oldukça eski bir geçmişe sahip olan sosyal bilgilerin değişik tanımları mevcuttur. Öztürk ve Otluoğlu (2002)'ya göre sosyal bilgilerin herkes tarafından kabul görebilecek ve kısa bir tanımını yapmak pek mümkün gözükmemektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında en önemli faktör, sosyal bilgilerin, sosyal bilimlere dahil olan ve farklı muhtevalardan oluşan alanlardan meydana gelmesidir (s.5).

Doğanay A. (2002) sosyal bilgileri; “sosyal ve insanla ilgili diğer bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan ve küreselleşen bir dünyada yaşamla ilgili temel, demokratik değerlerle donatılmış, düşünen, becerili, demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanı” olarak tanımlamaktadır (s.17).

Milli Eğitim Bakanlığı tanımına göre sosyal bilgiler, bir ilköğretim dersi olup, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirmeyi amaçlar ve tarih, coğrafya, sosyoloji, ekonomi, antropoloji, siyaset ve hukuk gibi sosyal bilimler ile vatandaşlık bilgilerini yansıtan alanlardan oluşur (MEB İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu, 2005, s.51).

Sönmez (1997)'e göre sosyal bilgiler, “toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgiler” şeklinde tanımlanabilir (s.3).

Buraya kadar saydığımız tanımların dışında sosyal bilgilere ait genel kabul gören bir tanım daha vardır. Amerika Birleşik Devletleri Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS)'nin tanımına göre, sosyal bilgiler, vatandaşlıkla ilgili yeterlikleri kazandırmak için sosyal bilimler ve beşeri bilimlerin bütünleştirilmesinden oluşan bir çalışma alanı olup, bu çalışma

alanın temel amacı, genç insanların bağımsız bir dünyada, demokratik toplumda, kültürel farklılıkların farkında, mantıklı kararlar veren iyi bir vatandaş olmalarına yardım etmektir (Taş, 2004, s.4)

Sosyal bilgilerin ne olduğunun daha iyi anlaşılabilmesi için, Barr, Barth ve Shermis (1977) tarafından sosyal bilgiler öğretimine rehberlik eden üç yaklaşım tanımlamalarını incelemek gereklidir. Bunlardan birincisi, vatandaşlık bilgisini aktarma olarak sosyal bilgilerdir. Bu anlayış, sosyal bilgiler ile ilgili en eski yaklaşım olup, temelde öğrencilere kültürel mirası aktararak, onların iyi birer vatandaş olmasını hedeflemektedir. İkinci yaklaşım, sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler yaklaşımıdır. Bu yaklaşıma göre, öğrencilerin iyi vatandaş olarak yetişmeleri için sosyal bilimlerdeki disiplinlerle ilgili bilgi, beceri ve değerler kazandırılmalıdır. Üçüncü yaklaşım ise yansıtıcı inceleme alanı olarak sosyal bilgilerdir. Amacı, bireysel ve toplumsal sorunları tanımlama, analiz etme ve karar verme süreçlerinde öğrencilere yardım etmektir (Erden, ty, s.7).

Sosyal bilgilerin önemi bireyin sosyalleşmesi ve hayata hazırlanması açısından inkar edilemez bir gerçekliktir. Sosyal bilgiler insan ilişkilerini göz önünde tutarak insanların toplumsal ve fiziki çevreleriyle olan ilişkilerini inceler (Parmaksız ve Şahin, 2004, s.2).

Sosyal bilgilere, sadece okullarda okutulan bir ders gözüyle bakmak sosyal bilgileri ve sosyal bilgilerin değerini eksik anlamamıza sebep olacaktır. Şüphesiz ki sosyal bilgiler okullarda öğretimi yapılan bir derstir ama aynı zamanda kişileri toplumsal yaşama entegre eden ve hayata hazırlayan ve bu amaçla var olan bir bilim alanıdır.

2.1.3. Dünyada Sosyal Bilgiler

Ne zaman ve nerede başladığı kesin olarak bilinmese de sosyal bilgilerin insanlık kadar eski olduğunu söylemek yersiz olmaz. Geçmişten günümüze sosyal bilgiler insan hayatının içerisinde teorik veya pratik olsun bir şekilde bulunmuştur. İnsanın toplumsal bir varlık olması bu varoluşu güçlü kılmıştır.

İlkçağlarda sosyal bilgiler, Türklerde ve Çinlilerde eğitim ve uygulama olarak kendini gösterirken, Mısırlılar ve Perslerde eğitim olarak yer almayı yaşam içerisinde uygulamaya dönük bir kazanım olarak yer almıştır. İsrail devletinin tarihte ilk defa ulusal tarih ve yurttaşlık bilgisi dersi okutması sosyal bilgilere ayrı bir ivme kazandırmıştır. Ayrıca, Condercet'in ilk defa ilk ve orta okullarda sosyal bilgiler adıyla bir dersin okutulmasını savunması da bu alanda dikkate şayan bir gelişme olarak yer

almıştır. 18. yüzyıla kadar Batı dünyasında sosyal bilgiler adına Hristiyanlık dini vitrin olurken, XIX. yüzyılda sosyal bilgiler adına en önemli gelişme 1892’de Amerika Birleşik Devletleri’nde toplanan Ulusal Eğitim Konseyinin sosyal bilgiler dersini ulusal eğitim anlayışı oluşturmak amacıyla yeniden düzenlemesi olmuştur (Sagay, 2007, s.19-20).

Sosyal bilgiler, bir ders ya da konu alanı olarak, Amerika Birleşik Devletleri’nde eğitim kurumlarına XX. yüzyılın başlarında girmiştir. Eğitimde yeniden kurmacılık ve çocuk merkezli anlayışı savunan eğitimciler 1930’lu ve 1940’lı yıllarda sosyal bilgiler programının gerçekleşmesine çaba göstermişlerdir. Buna rağmen, sosyal bilgiler programları coğrafya ve tarih ağırlıklı olmak üzere 1940’lı ve 1950’li yıllarda uygulanma imkanı bulmuştur. “Yeni Sosyal Bilgiler” adındaki yenileşme hareketleri Bruner’in buluş yoluyla öğrenme kuramını temel almış ve 1960’lı yılların başlarından başlayıp 1970’li yılların ortalarına kadar sosyal bilgilere ağır eleştiriler getiren anlayışın sonucunda ortaya çıkmıştır. Öğrenciyi aktif hale getiren ve tarih ve coğrafya disiplinlerinin etkisini azaltıp, sosyoloji, antropoloji, ekonomi ve sosyal psikoloji gibi alanlara önem veren bu anlayış 1970’li yılların sonlarına doğru etkisini yitirmiş, 1980’li yıllarda temele dönme adıyla geleneksel yaklaşım yeniden benimsenmiştir (Erden, ty, s.6).

Diğer ülkelere göre daha oturmuş bir eğitim anlayışına sahip olan İngiltere, sosyal bilgiler eğitiminde geleneksel anlayışı savunmuş ve sosyal bilgiler kapsamında yer alan derslerin (tarih, coğrafya) vatandaşlık eğitimi açısından ayrı ayrı olarak ilköğretimin her sınıf seviyesinde okutulmasını benimsemiştir. İngiltere dışında, İrlanda, Danimarka, Yunanistan ve İspanya gibi ülkelerde de tarih ve coğrafya dersleri ilköğretimde birbirinden bağımsız olarak okutulmaktadır (Nalçacı, 2006, s.32).

Tarihsel süreç içerisinde ihtiyaca bağlı olarak ve zamanın eğitim anlayışına göre çeşitli aşamalardan ve değişikliklerden geçen sosyal bilgiler ve sosyal bilgiler eğitimi insanlığın ortak evrensel katkıları sonucunda bir bilim alanı olarak teşekkül etmiş ve dünya eğitim sahasında yerini almıştır. Günümüzde sosyal bilgiler eğitimi dünyanın birçok ülkesinde farklı şekillerde de olsa sürdürülmektedir.

2.1.4. Türkiye’de Sosyal Bilgiler

Sosyal bilgiler, muhtelif zamanlarda isim olarak kullanılsa da Türkiye’de okul programlarına ancak 1968 yılında girebilmiştir. Bu tarihten önce 1962 yılında ilkokul programı taslağında, ayrı olan sosyal bilgiler dersleri (tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi) birleştirilmiş ve 1968 yılında sosyal bilgiler adını almıştır. 1970 yılında sosyal bilgiler taslak programının bütün illerde bir ya da iki ortaokulun birinci sınıflarında, yedi yıllık öğretmen okullarının ikinci sınıflarında, ortaokul sınıfları olan yatılı okulların orta bir sınıflarında deneme amacıyla uygulanmasına ve ilerleyen yıllarda kademeli olarak devam etmesi kararlaştırılmıştır. 1975-1976 öğretim yılı başı esas alınarak sosyal bilgiler dersinin ikinci kademe

programının bütün yurtta uygulanması, birinci kademe sosyal bilgiler programının ise 1977-1978 öğretim yılından itibaren uygulanmasına karar verilmiştir. 1968 yılında kabul edilen sosyal bilgiler programı yıllar sonra gözden geçirilerek 1990-1991 öğretim yılında uygulamaya konulmuştur. 1985-1986 yılından itibaren milli tarih, milli coğrafya ve vatandaşlık bilgileri olarak üç derse bölünen sosyal bilgiler, 1997-1998 öğretim yılında 6. ve 7. sınıflarda sosyal bilgiler olarak uygulanmıştır (Güngördü, 2001, s.131-132).

Buraya kadar verdiğimiz bilgilerden ülkemizde sosyal bilgiler programlarının zaman içerisinde ihtiyaca göre çeşitli değişimlere uğradığı görülmektedir. Başlangıca göre sosyal bilgilerin Türkiye’de şimdi çok daha oturaklı bir hal aldığı muhakkaktır. Özellikle yeni sosyal bilgiler programı bu durumu daha da sağlamlaştırmıştır. 2005-2006 öğretim yılından itibaren uygulamaya konan yeni sosyal bilgiler programı öğrenci merkezli, öğretmene kılavuzluk görevi veren yapılandırmacı anlayışı benimsemiştir. Türkiye’de ilköğretimin birinci (4. ve 5. sınıflar) kademesi ile ikinci (6. ve 7. sınıflar) kademesinde okutulan sosyal bilgiler ders saatleri (3 saat) bu amaçla yeniden düzenlemiştir.

Tablo 2.1

MEB Talim ve Terbiye Kurulu İlköğretim Okulları Haftalık Ders Çizelgesine Göre Sosyal Bilgiler Derslerinin Haftalık ve Sınıflara Göre Dağılımı

Dersler	Sınıflar	Haftalık Ders Saati
Sosyal Bilgiler	İlköğretim 4. Sınıf	3
Sosyal Bilgiler	İlköğretim 5. Sınıf	3
Sosyal Bilgiler	İlköğretim 6. Sınıf	3
Sosyal Bilgiler	İlköğretim 7. Sınıf	3

(<http://ttkb.meb.gov.tr/>)

2.1.5. Sosyal Bilgilerin Amaçları

Genel amacı toplumsal yaşamın her alanında aktif kişiler yetiştirmek olan sosyal bilgilerin amaçlarını evrensel ve ulusal olarak iki alt başlıkta toplayabiliriz. Sosyal bilgilerin evrensel amaçları bütün insanlığı ilgilendiren ortak değerler üzerine yoğunlaşırken ulusal amaçları daha çok milli değerleri ön plana çıkarmaktadır.

Öztürk ve Otluoğlu (2002)'ya göre, sosyal bilgilerin evrensel amaçları dört beceri alanında incelenir. Birinci beceri olan bilgi edinme, demokratik toplumda yaşayan bir bireyin bilgiye nasıl ulaşip onu nasıl kullanacağını göstermektedir. Bu amaçla, verilen kararların sağlıklı olması, kalıcı ve gerçekçi çözümlerin üretilmesi açısından bilgi edinme becerisinin geliştirilmesi gereklidir. İkinci beceri olan bilgiyi işleme, bir önceki beceride elde edilen bilginin kullanılması ve yorumlanması için gerekeni yapmaktır. Üçüncü beceri olan inanç ve değerleri incelemede, öğrencilerin sahip oldukları inanç ve değerlerin farkında olması ve bu sahiplik ve inançların bedelini ya da sonuçlarını bilmesidir. Öğrenciler bu safhada kendilerini bilmeyi öğrenirler. Dördüncü ve son beceri olan katılım, diğer becerilerin bir sonucu olarak sosyal ve demokratik süreçlerde aktif olarak katılmaktır (s.8-9).

Moffatt (1957), sosyal bilgilerin amacını insan topluluklarının buldukları dünya ve halk hakkındaki anlayışlarını genişletmek amacıyla sosyal görüşlerinin gelişme isteği olarak tanımlamıştır (s.20).

Savage (2003)'a göre, sosyal bilgiler ve tarih bilgisi özgür bir toplumun geleceği için önemlidir. Ayrıca, sosyal bilgiler programının etkili vatandaşlık için gerekli olan sosyal bilimler ve gerekli tarih bilgisi ile toplum ve öğrenciler için geçerli olan hedeflerin iyi belirlenmesi gibi noktalar sosyal bilgiler programının temelini oluşturur (201).

Michelis ve Garcia (1996), sosyal bilgilerin evrensel amaçlarını bilgi, beceri, tutum/değer ve sosyal katılıma ilişkin olmak üzere dört grupta toplamışlardır.

1. Bilgiye İlişkin Amaçlar

- Tarihi, ahlaki, kültürel, coğrafi, ekonomik ve soysa-politik yetkinlik
- Ulusal kimlik, anayasal miras, vatandaşlık değerleri, haklar ve sorumluluklar

- Geçmişten bugüne, farklı zaman ve mekanlarda insanların istek ve ihtiyaçlarının nasıl karşılandığı ve nasıl bağımsız hale geldikleri
- Yerel ve ulusal tarih, coğrafya ve yönetim sistemi
- İnsanlar ve onların sosyal ve fiziki çevreleriyle ilişkileri, çevrelerini nasıl düzenledikleri, bunu yaparken uyarladıkları ve değiştirdikleri
- Hükümet, eğitim, ulaşım, iletişim, üretim, aile yaşamı, din gibi sosyal kurumlar ve sosyal görevler
- Dünya bölgeleri, onların kültürleri, tarihi, coğrafyası, uygarlığa katkıları, ekonomik ve siyasal sistemleri, diğer bölge ilişkileri
- Farklı ahlaki ve dini inançlar ve bunların insan yaşamı üzerindeki etkileri
- İnsanların duygu, düşünce ve isteklerinin yansımaları olarak sanat, edebiyat, mitoloji, değerler ve idealler.

2. Beceriye İlişkin Amaçlar

- Ders kitapları, başvuru eserleri, kütüphaneler, görsel – işitsel ve toplumsal kaynaklarda bulunan bilgiyi bulma, toplama, yorumlama, değerlendirme, düzenleme, raporlaştırma
- Gözleme, dinleme, okuma, not tutma, taslak çıkarma, özetleme, iletişim kurma
- Bilgisayar, video ve diğer elektronik aletler, görsel – işitsel araçlar vb. kullanma
- Haritaları, küreleri, grafikleri, çizimleri, diyagramları, tabloları, zaman şeritlerini, karikatürleri, şekilleri vb. yorumlama
- Önyargıları, basmakalıp örnekleri, propagandaları, varsayımları ve düşünceleri ortaya çıkarma, inceleme, zanları ve değerleri tanımlama
- Eleştirel ve yaratıcı düşünme, problem çözme, karar verme, üst düzey kavrama, analiz etme, sentez ve genelleme gibi süreçleri uygulama
- Takım, komite ve etkinlik grubu gibi büyük ve küçük gruplarda çalışma
- Başkalarına saygı gösterme, onların duygu ve ihtiyaçlarına karşı duyarlı olma
- Grup planlaması, tartışma, değerlendirme, rol alma, problem çözme ve karar verme ile meşgul olma

- Lider ve takipçiler olarak roller alma, grup standartları ve kararlarının oluşumuna katılma, uygulamada görev alma.

3.Değerlere İlişkin Beceriler

- Başka insanlara, grup ve kültürlere, etnik, ırki ve diğer farklılıklara karşı olumlu tutum sahibi olma/geliştirme
- Adalet, eşitlik, otorite, katılım, gerçeklik, vatanseverlik gibi birleştirici değerlere, özgürlük, farklılık, mahremiyet, hak edilen süreç, mal ve insan hakları gibi bireysel ve kamusal değerlere bağlı olma
- Anayasal güvenceleri, demokratik değer ve davranışları, farklı grupların kültürlerimize olan katkılarını, toplumumuz ve diğer toplumlarda bulunan sosyal, ekonomik ve siyasal kurumların görevlerini takdir etme
- Uzlaşmazlıkları analiz ederken ve adalet, eşitlik ve demokratik değerlerde yargıya varırken değer verme sürecini kullanma
- İnsan ilişkilerinde sorumluluk, işbirliği, başkaları için endişelenme, açık fikirlilik ve yaratıcılığın önemini bilme.

4. Sosyal Katılıma İlişkin Amaçlar

- Farklı inanç ve kültürlere, ihtiyaçlara, duygulara, sorunlara, başkalarının hedeflerine, birey ve grupların sorumluluklarına, hak ve özgürlüklerin çiğnenmesine karşı duyarlılık gösterme; basmakalıp düşünceleri, önyargıları ve bağnazlığı ortadan kaldırmanın gerekliliğine karşı hassas olma
- Grup çalışmaları planlamada, karar vermede, harekete geçmede, uyuşmazlıkları çözmede, ihtilafli konuları incelemeye, lider ve takipçi olarak hizmet vermede, ikna ve arabuluculuk yöntemlerini kullanmada oluşturmacı/yapıcı grup etkileşimi kurma
- Gerekli eylemleri tanımlama, vatandaşlık sorumluluklarını yerine getirme, koşullar değişince birey olarak rolünü de değiştirme; adalet, eşitlik ve diğer demokratik değerlerin yayılması için başkalarını etkileme; eylemlerinin sonuçlarını kabul etme ve bunlarla başa çıkma
- Katılımın niteliğini, insanın yaşam koşullarının gelişimine katkıyı, birey ve grup eylemlerine ait süreçleri değerlendirme (Öztürk ve diğ., 2007, s.28-31).

Yukarıda saydığımız özellikleri dikkate alınca, sosyal bilgiler öğretiminin temel amacının faal ve katılımcı bireyler ile eleştirel ve analitik düşünceye sahip ve karar verme sürecinde etkin bireyler yetiştirmek olduğunu söyleyebiliriz. Burada amaç, bireylerin hayata daha kolay entegre olup, aktif olmalarını sağlamaktır. Esasen tam teşekküllü bireyler yetiştirmeyi hedeflediğini söylemek de yanlış olmaz.

Sosyal bilgilerin amaçlarından hareketle Barr ve arkadaşları (1977), sosyal bilgiler öğretimine ilişkin üç öğretim geleneği geliştirmişlerdir. Barr ve arkadaşları, yaygın kabul gören bu kategorik sistemle sosyal bilgiler öğretiminin temeli üzerine sistematik bir anlayış geliştirmişlerdir (Öztürk ve diğ., 2007, s.26-27).

Barr ve arkadaşlarının belirlediği bu üç yaklaşım, öğretmenlerin ödünsüz biçimde izlemeleri gereken yol değildir. Çünkü, kimi zaman bu yaklaşımlar amaç, içerik ve yöntem olarak örtüşebilirler. Örneğin, sosyal eleştiri yaklaşımına dayalı öğrenme – öğretme, yansıtıcı araştırma – incelemenin önermelerini de kapsayabilir. Bu nedenle öğretmenler, sosyal bilgiler derslerini tasarlarken bir teknisyenden farklı olarak başkalarının çizdiği planları uygulamaktan daha fazlasını yapmalıdır. Öğretmenin izlediği eğitim felsefesini göz önünde bulundurup neyi, nasıl ve niçin öğreteceğini sorguladıktan sonra bu yaklaşımlardan birini kullanabilir; farklı bir konuyu işlerken bunları kaynaştırıp kendine has bir yaklaşım oluşturabilir ya da birden fazlasını uygulamaya koyabilir (Öztürk ve diğ., 2007, s.26 – 27).

Barr ve arkadaşlarının bu yaklaşımına ek olarak Naylor ve Diem (1987) ile Chappin ve Messick (1999), başka yaklaşımlar da önermişlerdir. Engle (1977) ve Nelson ile Michalis (1980) bu yaklaşıma bilgiye dayalı sosyal eleştiri ve bireysel gelişme kategorilerini de eklemişlerdir (Öztürk ve diğ., 2007, s.26).

Bütün bu yaklaşımlara bakınca sosyal bilgilerin çok çeşitli amaçlar barındırdığı ve bu amaçları hayata geçirmek için çeşitli yaklaşımlara sahip olduğu görülmektedir. Yaklaşımlarla hedeflenen, sosyal bilgilerin içeriğinin en iyi şekilde öğretilmesi ve en çabuk yoldan kavranılmasının sağlanmasıdır. Yine burada dikkat çeken en önemli özelliklerden birisi de sosyal bilgilerin içerik ve yöntem olarak tekdüze olmayıp çeşitliliğe açık bir alan oluşudur. Bu durum sosyal bilgiler öğretimini hedeflerine daha çabuk yaklaştıracak ve sosyal bilgiler öğretiminin kalıcı olmasını sağlayacaktır. Hedefe uygun sosyal bilgiler eğitimi edinen bireyler ise hayatta daha etkin ve katılımcı bireyler olarak karşımıza çıkacaklardır.

Tablo 2.2

Barr ve arkadaşlarının Üç Sosyal Bilgiler Öğretim Geleneği

	Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi	Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi	Yansıtıcı Araştırma Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi
Amaç	Vatandaşlık en iyi, doğru değerlerin karar almak için bir çerçeve olarak telkin edilmesiyle geliştirilir.	Vatandaşlık en iyi, sosyal bilim kavram, süreç ve problemlerinin egemenliğine dayalı olarak karar verirken geliştirilir.	Vatandaşlık en iyi, vatandaşların karar verirken ve problem çözerken ihtiyaç duyduğu bilgilerin elde edildiği bir araştırma süreci kullanılarak geliştirilir.
Yöntem	Aktarım: Kavram ve değerlerin ders kitabı kullanma, ezberleme, aktarım, soru – cevap ve yapılandırılmış sorun çözme gibi tekniklerle aktarımı.	Buluş: Sosyal bilimlerden her birinin kendine özgü bilgi toplama ve kanıtlama yöntemi vardır. Öğrenciler bu yöntemleri keşfetmeli ve uygulamalıdır.	Yansıtıcı Araştırma/İnceleme: Karar verme, sorunları tanımlamayı ve iyi anlayarak çatışmaları çözmeyi hedefleyen bir yansıtıcı inceleme sürecinde oluşturulur ve öğrenilir.
İçerik	İçerik öğretmen tarafından yorumlanan bir otorite tarafından seçilir ve inanç, değer ve tutumları gösterme işlevine sahiptir.	Doğru içerik hem ayrı ayrı hem de bütünleşmiş sosyal bilimlere ait yapı, kavram, sorun ve süreçlerdir.	İçerik öğrenciler tarafından seçilen sorunları biçimlendiren birey vatandaşın ilgi ve ihtiyaçlarının dayandığı değerlerin analizini içerir. Böylelikle sorunlar, yansıtma içeriği oluşturur.

Sosyal bilgiler öğretiminin ulusal temeli esas alınarak hazırlanan MEB 1998 İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın genel amaçları şöyledir:

a. Vatandaşlık görevleri ve sorumlulukları yönünden:

1. Ailesine, milletine, vatanına, Atatürk inkılap ve ilkelerine bağlı, çalışkan, araştırmacı, özverili, erdemli, girişimci, iyi insan ve iyi vatandaş olarak yetiştirler.

2. Türk milletinin dünya tarihindeki önemini, milletler ailesi içindeki onurlu geçmişini ve yerini, insanlığa yaptığı hizmetleri kavrayarak büyük bir milletin evlatları olduklarını anlar, milletin geleceğine olan güvenlerini artırır ve Türk milletinin ülküsünü gerçekleştirmek için her fedakarlığı göze alacak bir karakter kazanırlar.

3. Türkiye Cumhuriyeti'nin insan haklarına dayanan ulusal, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olduğunu bilir, cumhuriyet rejiminin özellikleri ve önemini kavrarlar.

4. Topluluk halinde yaşamının bir zaruret olduğunu, millet kavramını ve Türk milletinin karakterini kavrar; Türk milletine, Türk bayrağına, Türk askerine ve ordusuna sevgi, saygı ve güven duygusunu kuvvetlendirirler.

5. Türk milletinin zeka ve kabiliyetini, çalışkanlığını, ilim ve sanatseverliğini, estetik zevkini, insanlık duygusunun yüceliğini benimseyerek bu üstün özellikleri davranış haline getirirler.

6. Millet ve yurt işlerini her şeyin üstünde tutarak milleti ve yurdu için canla başla hizmet etmeyi alışkanlık ve ilke haline getirirler.

7. Tarihte milletimize ve insanlığa hizmet etmiş olan Türk büyüklerini tanır, tarihi olaylara yön veren kişilerin yerinde ve zamanında gösterdikleri ileri görüşlülük, yüksek kavrayış, cesaret, fedakarlık ve kahramanlıkların tarihin akışını nasıl etkilediğini kavrarlar.

8. Toplumu yönlendiren Mustafa Kemal Atatürk ve diğer Türk büyüklerinin sadece ulusal değil, evrensel yönlerini de kavrayarak ve takdir ederek; milletimize de düşen insanlık görevleri bulunduğunu görür, insanlığa sevgi, saygı ve hizmet verme bilincine varırlar.

9. Türk İnkılabının anlamını, farklı yönlerden önemini, Türkiye'nin refah ve mutluluğuna yaptığı katkıyı ve ülkenin geleceğine yapacağı etkiyi kavrar; Türk İnkılabının değerlerine bağlı ve bunları her zaman korumaya hazır, fedakar birer Türk evladı olarak yetişirler.

10. Bugünkü uygarlığın uzun bir geçmişinin eseri olduğunu kavrar, bu uygarlıkta Türk milletinin hizmetini ve payını anlayarak Atatürk'ün direktifleri uyarınca "milli kültürümüzü çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkarma" yolunda her türlü fedakarlığı göze alabilme bilinci kazanırlar.

11. Bugünü daha iyi değerlendirebilmeleri için geçmiş çağlardaki sosyal, ekonomik ve siyasi olayların neden ve sonuçlarını günümüzle kıyaslama yaparak düşünme, araştırma ve akıl yürütme yeteneğini geliştirirler.

12. Her yerde görev ve sorumluluk alabilecek hale gelir, aile bütünlüğüne bağlılık kazanır, ailenin refah ve mutluluğu için sorumluluk ve görev duygularını geliştirirler.

13. Kanun kavramını benimser, kanunlara ve devlet otoritesine uyma duygusunu ve alışkanlığını kazanırlar.

14. Çevresindeki eski, yeni sanat ve kültür eserlerini, müze ve anıtlar gibi ulusal değerlerimizi tanır, onları korumak gerektiğini öğrenirler.

b. Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden:

1. İnsanların birbirlerine muhtaç olduklarını anlar; grup faaliyetlerine katılmanın, başkalarına yardım etmenin önemini takdir eder ve bunu uygulayabilir hale gelirler.

2. İnsanların karşılıklı hak ve sorumluluklar taşıdıklarını ve birbirlerinin görüş ve inanışlarını saygı ve hoşgörü ile karşılama gerektiğini benimserler.

3. Beraber çalışma, sorumluluk alma, yardımlaşma ve karar verme kurallarını uygulamayı öğrenirler.

4. Bütün çalışmalarını demokratik yaşayış kurallarına göre düzenlemeyi öğrenirler.

5. Aile, okul ve toplum hayatının dayandığı temel ilkeleri ve topluluk halinde yaşamanın zorunluluğunu kavrarlar.

6. Trafik kurallarına uymayı alışkanlık haline getirirler.

c. Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yetenekleri yönünden:

1. Yurdumuzun, Dünya üzerindeki yerinin önemini kavrar, ülkemizin kalkınmasında severek sorumluluk alma duygularını geliştirirler.

2. Türkiye'nin yakın ve uzak komşu ülkeler ve diğer dünya ülkeleriyle olan ilişkileri hakkında genel bilgi kazanırlar.

3. Türklerin yaşadığı diğer ülke ve bölgelerin coğrafi özelliklerini öğrenirler, Türklerin geniş bir alanda yaşayan büyük bir millet olduğunu kavrarlar.

4. İnsanların birbirleriyle ve çevreleriyle karşılıklı etkilerini, insan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçinme yollarını inceler, yurdun ekonomik kalkınmasında (rol alacak) bilgili ve etkili birer vatandaş olarak yetişirler.

5. Plan, kroki, harita ve grafik bilgileri kazanarak onlardan yararlanabilir hale gelirler.

6. Çevreyi korumanın günümüz ve gelecek yıllar için önemini kavrarlar.

7. Yaşanabilir bir çevrenin temel insan hakkı olduğunu kavrarlar.

d. Ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek yönünden:

1. Yakın çevrenin ekonomik değerleri ile ulusal kaynaklarımızı tanır ve bunları korumanın bir ödev olduğunu kavrarlar.

2. Kendi eşyasını, okulunu, okul eşya ve araçlarını dikkatli kullanma ve koruma alışkanlığını kazanırlar.

3. Tutumlu olma ve planlı çalışma alışkanlığını ele ederler.

4. Üretim, tüketim ve dağıtımla ilgili temel bilgileri öğrenirler.

5. İnsan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçinme yollarını inceler ve bunlar arasındaki ekonomik ilişkileri öğrenirler.

6. Turizmin anlamını, özellikle yurdumuz için önemini kavrarlar.

7. Nüfus artış hızının eğitime ve ekonomiye olan etkisini kavrarlar (Öztürk ve Otluoğlu, 2002, s.10-12).

Görüldüğü gibi sosyal bilgiler dersleri, bireyleri çok yönlü olarak yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Burada önemli olan nokta ise öğretmenlerin öğrencilere bu çok yönlülüğü kazandırmada rehberlik görevini etkin olarak yerine getirebilmeleri ve doğru kılavuzlama yapabilmeleridir. Çünkü, kazandırılması hedeflenen bu değerlerin hiçbiri önemsiz değildir. Sosyal bilgiler dersi evrensel ve ulusal amaçları açısından bir bütündür.

TTKB İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6. ve 7. Sınıflar Öğretim Programı Kılavuzunda (2005) sosyal bilgiler öğretiminin genel amaçları şöyle belirtilmiştir:

1. Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır.

2. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.

3. Atatürk İlke ve İnkılaplarının, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; laik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur.

4. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilir.

5. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.

6. Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar.

7. Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi v.b.) kullanır, düzenler, geliştirir.

8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslar arası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar.

9. Meslekleri tanır, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanır.

10. Farklı dönem ve mekanlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.

11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır.

12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretimde bilimsel ahlakı gözetir.

13. Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken, sosyal bilimlerin temel kavramlarından yararlanır.

14. Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşleri sunar.

15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.

16. Farklı dönem ve mekanlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.

17. İnsanlığın bir parçası olduğunun bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir (s.6).

MEB tarafından düzenlenen bu maddelere baktığımız zaman, sosyal bilgiler öğretim programının temel amaçlarının, ülkemizi ve dünyayı sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal yapıdan iyi anlayabilen, Atatürk ilke ve inkılapları ile milli değerlere bağlı, vatandaşlık hak ve sorumluluklarının farkında olan, milli ve evrensel duyarlılıklara sahip, bilgiyi elde edebilen ve elde ettiği bilgiyi kullanabilen, toplumsal yaşama aktif olarak katılabilen ve kendisinin farkına varmış, laik, demokratik, çağdaş ve hukuka saygılı aktif bireyler yetiştirmektir diyebiliriz. Öğrencilerin toplum yaşamına aktif olarak katılabilmeleri ve saydığımız özellikleri barındırabilmeleri de öğretim sürecinde aktif olarak rol almalarından geçmektedir. Bu durum uygulanmakta olan yapılandırmacı anlayışın önemini daha da artırmaktadır.

2.1.6. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Görsel Materyal Kullanımı

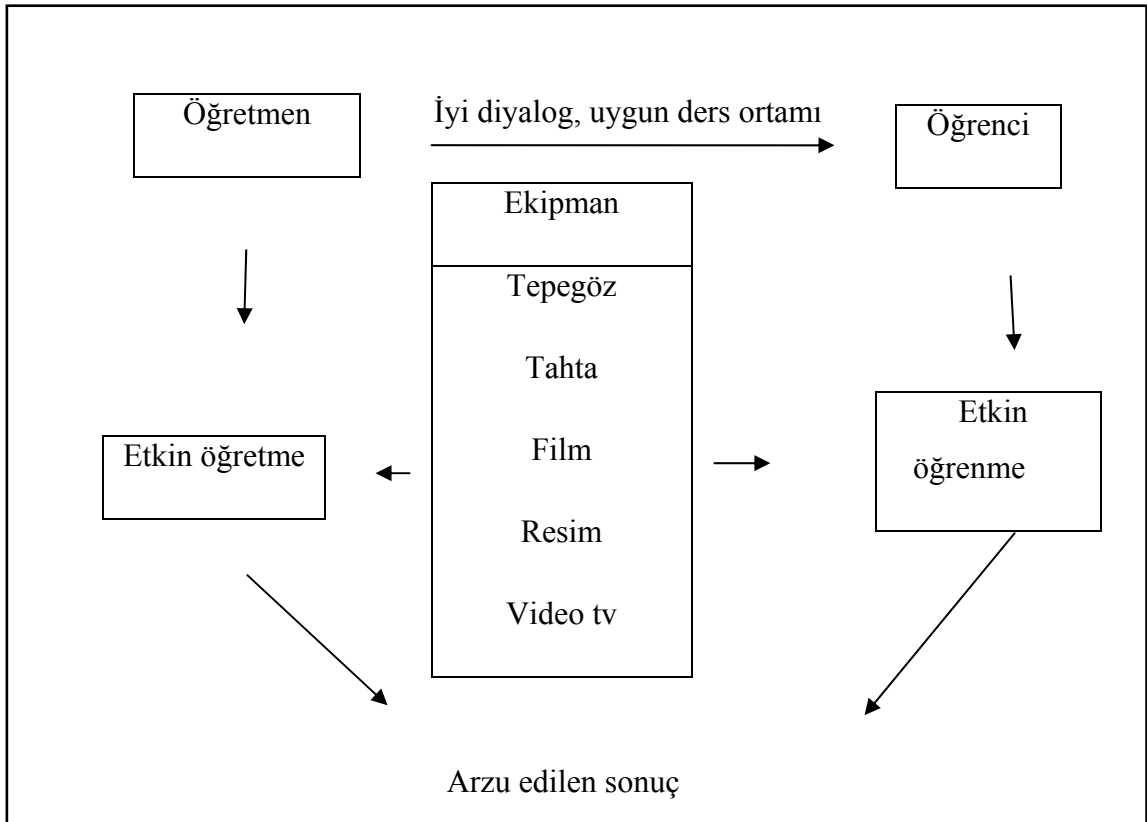
Görsel öğrenme, öğrencilerin görsel zekalarına yönelik bir yaklaşımı kapsamaktadır. İndiana Eğitim Fakültesi'nin yaptığı bir araştırmada öğrenciler okuduklarının % 10'unu, işittiklerinin % 20'sini, gördüklerinin % 30'unu, hem görüp hem işittiklerinin % 50'sini, söylediklerinin % 70'ini ve yapıp söylediklerinin % 90'ını hatırladıklarını göstermiştir. Gardner'ın zeka türlerinde biri olan görsel - uzamsal zeka bir bireyin kendi zihnindeki veya dış dünyadaki imgelerle resimsel (örneğin fotoğraf, slayt, film, çizim veya grafik yoluyla) bir tepkide bulunmasıdır. Geleneksel öğretim stratejilerinden birisi tahtaya yazı yazmaktır. Diğer taraftan, görsel zeka potansiyeline sahip öğrencilerin bir konuyu anlamalarına yardımcı olmasına rağmen, tahtaya konuyla ilgili bir resim veya grafik çizmek ise tahtaya yazı yazmak kadar yaygın olan bir uygulama şekli değildir. Sonuç olarak öğretim sürecini kelime ve kavramlar kadar resim ve grafik gibi görsel materyallerle de destekleyen öğretmenler daha geniş bir öğrenci kitlesine sahip olurlar (Dönmez ve diğ., s.438-439).

Teknoloji olarak hızlı gelişmelerin zirve yaptığı çağımızda, eğitim-öğretim faaliyetlerinde öğretmen, kaçınılmaz olarak, artık, bilgiyi aktaran olmaktan çıkmış ve öğrencileri bilgiye ulaşmada kılavuzlama görevi görmeye başlamıştır. Bu süreç, toplumdaki bireylerin eğitilme işini üstlenen kurumlar olan okulların (Karşlı, 2003, s.69) içerisinde öğrenci bilgi ediniminde aktifleşmiştir. Bu durum, eğitim-öğretim sürecinde teknolojik imkan ve materyallerden olabildiğince yararlanmayı da beraberinde getirmiştir. Diğer bütün derslerde olduğu gibi elbette ki sosyal bilgiler

öğretiminde de teknoloji ve materyallerden yararlanmanın gereği bu durumun bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Yapısına bağlı olarak, sosyal bilgiler öğretimi olabildiğince çok yönlü yapılmak durumuna gelmiştir.

Bugün, sosyal bilgiler derslerinde öğretme – öğrenme sürecinin verimli bir şekilde gelişebilmesi için öğretim programları ve öğretimde kullanılan materyallerin seçimi üzerinde araştırmalar devam etmektedir. Sosyal bilgiler derslerinde özellikle bazı konular işlenirken (örneğin coğrafya konuları) görsel materyallerden yararlanmak öğrencileri güdüler ve öğretme – öğrenme sürecine çeşitlilik ve değişiklik katar (Yaşar, 2004, <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/163/yasar.htm>).

Çağımızda eğitim süreçlerinde yaşanan gelişmeler öğrenmeyi sadece bir şeyleri ezberleyip zamanla unutma faaliyeti olmaktan çıkarmış, pratikte uygulanabilir ve arzu edilen sonuçları veren etkili öğrenme haline getirmiştir. Şimşek (1997), öğretimde eğitim teknolojisini ele aldığı çalışmasında etkili öğrenme sürecini bir şekilde toplamıştır (s.13).

Şekil 2.1 Etkili Öğrenme (Şimşek, 1997)

Şimşek (1997)'in etkili öğrenme şeklini incelediğimiz zaman öğretim sürecinde araç gereç kullanımının önemini görebilmekteyiz. Ancak burada dikkat çeken nokta özellikle görselliğe hitap eden araç gereçlere yer verilmiş olmasıdır.

Yalın'a (2007) göre, öğrendiklerimizin çoğunu gözlerimiz vasıtasıyla öğrenmekte ve yine gördüklerimizin % 30'unu hatırlamaktayız (s.21). Buradan hareketle, görsel materyallerin öğretimde istenilen sonuçlara katkı yaptığını söyleyebiliriz. Bu durumun sosyal bilgiler öğretimi için de geçerli olduğu yadsınamaz bir gerçekliktir. Sosyal bilgiler dersi sözel bir ders olduğu için öğretimi yapılan konuların akılda kalması için görsellikten yararlanmak önemlidir.

Ülkemizde, yapılandırmacı yaklaşım esas alınarak benimsenen ve 2004 yılından beri kullanılmakta olan sosyal bilgiler programı, içerdiği üniteler ve konular bakımından daha fazla görsel materyal kullanımı ihtiyacını doğurmuştur. Sosyal bilgiler öğretiminde öğretilmesi hedeflenen içerik öğrencilerin çeşitli duyarına yönelik olduğundan sosyal bilgiler konularını sadece tek yönlü öğretmek zorlaşmıştır. Sosyal bilgiler konuları işlenirken özellikle tarih ve coğrafya öğretiminde görsel materyallerin yazılı metne göre daha etkili olmakta, sözel olarak anlamlandırması zor olan soyut kavramların anlaşılabilmesinde de yine görsel materyallere ihtiyaç duyulmaktadır (Ulusoy ve Gülüm, 2009, s.86-96).

Görsel materyaller, sosyal bilgiler öğretiminde anlaşılabilirlik, ilgi ve kalıcılığı sağlamaktadır (Fidan, 2008, s.57). Görsel materyaller yardımıyla öğrenilen bilgiler daha çok akılda kalmakta ve yeri geldiğinde daha çabuk hatırlanmaktadır. Ayrıca sosyal bilgiler öğretiminde yer alan soyut kavramların anlamlandırılmasında da görsel materyallerin önemli rolü vardır.

Öğrenciler, sadece duydukları bilgileri yeterince öğrenemeyip kısa zaman içerisinde de unutturken, görsel materyaller vasıtasıyla öğrendiklerini daha kolay anlamlandırmakta ve hatırlamaktadırlar. Johnson'a (1989) göre görsel araçların; sunumu basitleştirmek, anahtar noktaları vurgulamak, düşünceyi canlandırmak, istatistiki verilerin anlaşılmasını sağlamak, varlıkların nitel boyutunu sergilemek ve yeni kavram ve detayları açıklamak gibi amaçları vardır (Yazıcı, ty, s.45-46).

Bilgiyi öğrenme ve kalıcı hale getirme ile yaşam alanına katma süreçlerinde bu kadar etkili olan görsel materyaller, sosyal bilgiler derslerinde de konuların içeriğine göre kullanılmaktadır.

Öztürk ve diğerleri (2007), sosyal bilgiler derslerinde kullanılan araç ve gereçleri (görsel araçlar ağırlıkta olmak üzere) şöyle sıralamışlardır:

- Gerçek eşya, giysi ve kalıntılar, anıtlar, süs eşyaları, silahlar, paralar vb.
- Yeryüzü şekilleri
- Çevredeki bitki ve orman örtüsü, yağışlar, sıcaklık
- Çevredeki kurum ve kuruluşlar, görevli, yetkili ve ilgili kişiler
- Üç boyutlu modeller, güneş sisteminin basit modeli, maketler
- Bilgisayarlar ve internet
- Televizyon, video, sinema, radyo, kasetçalar, ses bantları
- Tepegöz, epidiyaskop, projektör
- Kum masası, elektrikli dilsiz haritalar, plastik ya da kağıttan maketler, oyuncaklar, bebekler, mankenler, küre
 - Pusula, termometre, barometre, rüzgar fırlıdağı ve oku, saat, takvim
 - Tarih ve coğrafya şeridi
 - Haritalar, atlaslar, resimler, fotoğraflar, krokiler, planlar, grafikler, levhalar
 - Kuklalar, birbirini izleyen resim seti, çizgi resimler, afişler, kitaplar, ansiklopediler, dergiler, gazete kupürleri, broşürler
 - Karatahta, pazen tahta, manyetik tahta, bülten tahtası, cam ve beyaz tahta (s.292).

Genelden daha özele gidilince, sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan görsel materyaller şöyle sıralanabilir:

- Fotoğraflar
- Resimler
- Karikatürler
- Haritalar
- Grafikler
- Krokiler
- Tablolar
- Şemalar
- Diyagramlar (Tonga, 2007, s.30-31).

2.1.7. Sosyal Bilgiler Derslerinde Kullanılan Görsel Materyaller

Sosyal bilgiler öğretiminde önemli bir yere sahip olan başlıca görsel materyalleri şöyle inceleyebiliriz:

1. Haritalar

Harita, yeryüzünün tamamı veya bir kısmının belli bir ölçek dahilinde bir düzleme aktarılmasıdır (Nas, 2003, s.249). Haritalar, sosyal bilgiler öğretiminde yararlanılan en temel materyallerdendir. Hemen her sınıfta kolaylıkla bulunabilir olması haritaları sosyal bilgiler öğretiminde çok önemli bir noktaya oturtmuştur. Haritalar, üzerlerinde yer alan özel işaretlerle öğrencilere harita yorumlama yeteneği kazandırırken, yer ve yön duygusunun kazanılmasında da çok etkin rol oynamaktadırlar.

Sosyal bilgiler öğretiminin ana materyallerinden olan haritaları, Vural (2004), şöyle kategorize etmiştir:

1. Yeryüzü şekilleri öğretilirken, jeomorfoloji ve morfografya haritaları
2. İklim konusunu öğretirken, iklim ve iklim elemanları haritası
3. Doğal bitki örtüsü öğretilirken, doğal bitki örtüsü haritası
4. Hidrografya öğretilirken, hidrografya haritası
5. Toprak öğretilirken, toprak haritası
6. Orman haritası
7. Arazi kullanım haritası
8. Tarım ürünleri haritası
9. Madenlerin haritası
10. Sanayi tesislerinin haritası
11. Ulaşım haritası vb. (s.94).

Yukarıda saydığımız haritalara ek olarak bir başka sınıflandırmayı da şöyle yapabiliriz:

a. Genel Haritalar

➤ Topografya Haritaları

Eş yükselti eğrisi yöntemi ile yapılan ve ölçekleri 1/20.000 ile 1/500.000 arasında olan haritalardır. Uzunluk alan, ölçek ve eğim hesaplamada yararlanılır.

➤ ***Fiziki Haritalar***

Yeryüzünün kabartı ya da çukurluklarını gösteren orta veya büyük ölçeğe sahip haritalardır. Fiziki haritalarda eş yükselti ve eş derinlik eğrileri geniş aralıklarla geçer ve bu aralıklar çeşitli renklere boyanır.

➤ ***Siyasi ve İdari Haritalar***

Yer şekilleri konusunda bilgi vermeyen, ülkelerin idari ve siyasi bölünüşlerini gösteren haritalardır. Uzunluk ve alan bulmada yararlanılır.

➤ ***Duvar ve Atlas Haritaları***

Ölçekleri 1/1.100.000'dan daha küçük olan ve eğitim-öğretim faaliyetlerinde kullanılan haritalardır. Yeryüzünün tamamını veya kıtaları, okyanusları, ülkeleri gösterirler (<http://www.cografya.gen.tr/egitim/harita/harita-cesitleri.htm>).

b. Özel Haritalar

➤ ***Arazi Haritaları***

Arazilerin kullanım alanlarını gösteren haritalardır. Bu haritalar yardımıyla bir bölgedeki ekili dikili alanlar, çayır ve meralar, orman alanları, kayalık ve bataklık alanlarının bölünüşü konusunda bilgi edinilir.

➤ ***Ekonomi Haritaları***

Dünyadaki herhangi bir yerin ya da tamamının ekonomik özelliklerini gösterirler. Bu haritalar vasıtasıyla sanayi kuruluşlarının dağılışları, sayısı, türü ve çalışanları hakkında bilgi edinilebilir.

➤ ***Hidrografi Haritaları***

Bir bölgede yer alan akarsular, göller, yer altı suları ve kaynaklar hakkında bilgi veren haritalardır. Akarsuların drenaj şekli ve akım miktarları ile kanallar, göl sularının özellikleri, yer altı sularının türü, kaynakların türü, sayısı ve verimlilik derecesine ait bilgileri verirler.

➤ ***İzoterm Haritaları***

Bir bölgeye ait sıcaklık dağılışı hakkında bilgi veren haritalardır. Sıcaklık basamaklarına göre renklendirilirler.

➤ ***Jeomorfoloji Haritaları***

İç ve dış faktörlerin etkisiyle oluşan yer şekilleri hakkında bilgi veren haritalardır. Yer şekilleri taranarak gösterilir ve yer şekillerinin kolaylıkla ayırt edilebilmesi için yer şekilleri taranarak gösterilir.

➤ ***Nüfus Haritaları***

Herhangi bir bölgenin nüfusuna ait dağılışı, yoğunluk ve nüfus özelliklerini gösteren haritalardır. (<http://www.cografya.gen.tr/egitim/harita/harita-cesitleri.htm>).

➤ ***Toprak Haritaları***

Bir bölgeye ait toprak özellikleri ve dağılışı hakkında bilgi veren haritalardır.

c. Ölçeklerine Göre Haritalar

➤ ***Büyük Ölçekli Haritalar***

Ölçekleri 1/200.000'e kadar olan haritalardır. Küçültme oranı az, ayrıntı fazladır. Planlar ve topografya haritaları büyük ölçekli haritalardandır.

➤ ***Orta Ölçekli Haritalar***

Büyük ölçekli haritalara göre daha az ayrıntıya sahiptirler. Ölçekleri 1/200.000 ile 1/1.000.000 arasında olan haritalardır.

➤ ***Küçük Ölçekli Haritalar***

Ölçekleri 1/1.000.000'dan daha küçük olan haritalardır. Ayrıntı az, küçültme oranı fazladır. Duvarlar ve atlas haritaları küçük ölçekli haritalardandır (<http://www.cografya.gen.tr/egitim/harita/harita-cesitleri.htm>).

Haritalar ile beraber değerlendirebileceğimiz bir başka materyal ise küredir. Küre, öğrenilen bilgileri somutlaştırma imkanı sağlar. Özellikle, coğrafya konularının öğretiminde küreden yararlanılır (Öztürk ve diğ. 2007, s.296).

2. Tahtalar

✓ ***Yazı Tahtası***

Eğitim kurumlarının tamamında yer alan ve eskiden beri kullanılan en geleneksel eğitim araçlarından biridir. Kavramların yazıya, şekle ve resime dönüştürülmesi işinde kullanılır. Eğitim ortamlarında yer alan en temel materyallerdendir. Öğretmenin

en büyük yardımcılarındandır.

✓ ***Bülten Tahtası***

Öğrenmeye güdüleme, öğretim ve dekoratif amaçlarla kullanılır. Öğrencilere herhangi bir duyuruyu yapmada ve öğrenci çalışmalarının sergilenmesinde yararlanır.

✓ ***Manyetik Tahta***

Metalden yapılır ve mıknatıslı materyalleri tutarlar. Ders materyallerini asmada ve yerlerini değiştirmede kullanılırlar.

✓ ***Dosya Tahta***

Sayınca fazla olan büyük kağıtların üstünde birleştirilerek, metal veya plastik ayaklara asılmasıyla oluşur. Yazılı sayfalara geri dönülmesi ve çizimi önceden hazırlık gerektiren resim, şekil ve grafiklerin hazırlanması açısından avantaj sağlar.

✓ ***Kumaş Kaplı Tahta***

Sert zemin üzerine kumaş kaplamasıyla oluşturulur. Öğretimde açıklama sağlayan şekil, grafik ve semboller bu tahtaya sabitlenir.

✓ ***Döner Levha***

İki kapağı olan, tahta veya mukavva gibi sert cisimlerden yapılan, büyük bir blok nottur. Sayfaları istenildiği zaman çıkarılabilir.

✓ ***Pano***

Tahtaya veya sert bir zemine yerleştirilerek yapılan ve kumaştan yüzeyi olan eğitim materyalidir. Öğrencilerin katılımı bakımından oldukça fonksiyonel bir araçtır. Üzerindeki çalışmalar değiştirilebilir.

✓ ***Poster***

Büyük boy resimlerdir. Amacı, verilmek istenen mesajı çabuk göndermek ve dikkat çekmektir.

✓ ***Mevsim Şeridi***

Sosyal bilgiler derslerinde coğrafya konuları işlenirken kullanılır. Kısmi yetersizlikleri olsa da zaman kavramının öğretimi açısından önemlidir (Sönmez, 2006, S.47-53).

✓ ***Zaman ve Tarih Şeritleri***

Zaman ve tarih şeritleri öğrencilere zaman kavramının kazandırılmasında önemli araçlardır. Zaman şeridi, mevsimler ve önemli olayların tarihlerini öğretirken, tarih şeridi tarihsel süreç içerisinde insanlığın geçirdiği evrimi öğretir.

✓ ***Grafikler***

Grafikler, sayısal verilerin görselleştirilmesini sağlar. Grafiklerden etkili biçimde yararlanmak için öğrencilere tablo ve grafik okumayı öğretmek gereklidir. Grafikler, anlaşılır ve eksiksiz bilgi vermeli ve öğrencilerin yorum yapmasına yardımcı olmalıdır (Öztürk ve diğ., 2007, s.294-297).

✓ ***Resimler***

Her türlü olayı görüntülemeye yarayan eğitim araçlarıdır. Düz resim, çizgi resim, flash cards (olayı sırası ile anlatan resim, tahtaya yapıştırılan mıknatıslı veya keçeli resimler (figürinler), duvar resimleri, levhalar ve afişler şeklinde sınıflandırılmaktadır (Vural, 2004, s.94-95).

✓ ***Tepegöz ve Episkop (Opak Projektör)***

Asetat üzerine görüntüsü alınan, önceden hazırlanmış yazı, şekil veya grafik gibi malzemeleri güçlü bir ışık kaynağı aracılığıyla bir merceğe üzerine düşürüp büyütüp perdeye yansıtan öğretim materyaline tepegöz adı verilir. Tepegöz, çok yönlü bir materyaldir. Derste zaman kaybını önler ve yazı tahtası gibi kullanılabilir. Episkop, saydam olmayan her türlü yazı, resim, fotoğraf, grafik gibi çizimlerin büyütülerek perde veya duvara yansıtılmasına olanak veren eğitim aracıdır. Diğer adı opak projektör olan episkop, slayt ve film şeridi gösterme özelliği kazanırsa epidiyoskop adını alır (Öztürk ve diğ., 2007, s.297-298).

✓ ***Video Projektörü, Data Show ve Konferans Projektörleri***

Video projektörleri, bilgisayara bağlanarak bilgisayar ekranındaki görüntüleri projektörler aracılığıyla ekrana yansıtır. Data show, video projektörlerinin pahalı olmasından dolayı onların görevlerini yerine getirir ve tepegözle çalışırlar. Ancak, video projektörleri kadar iyi değildir. Konferans projektörleri ise çok yaygın olmayan, yeni ve pahalı bir araçtır. Aynı anda iki farklı yere sunum yapmak amacıyla kullanılır (Vural, 2004, s.96)

✓ ***Ders Kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabı***

Ders kitapları, öğretimde kullanılan en temel görsel materyallerdendir. Ders kitaplarının içerisinde yer alan görsel malzemeler öğrencilere en çabuk görsel

öğrenmeye başlama imkanı sunarlar. Sosyal bilgiler ders kitaplarında resim, grafik, harita ve şekiller gibi çok çeşitli görsel materyaller yer almaktadır.

Öğretmen kılavuz kitapları, öğretmenlere dersleri nasıl işleyecekleri konusunda yardımcı olan ve yol gösteren rehber kitaplardır. Öğretmen kılavuz kitaplarında öğretmenlere yönelik olarak yer alan ek görsel veriler öğretmenlerin öğretim sürecinde daha faydalı olmasını sağlamaktadır. Sosyal bilgiler öğretmen kılavuz kitaplarında öğretmenlere yardımcı olacak birçok görsel materyal yer almaktadır.

✓ ***Gazete ve Karikatürler***

Gazeteler, gerçek dünyayı insanların önüne getiren dinamik ve çok yönlü öğretim araçlarıdır. Sosyal bilgiler öğretiminde amaçların gerçekleşebilmesi için gazeteler önemli bir araçtır. Gazeteler, yorum yapma yeteneği kazandırır. Gazetelerden sosyal bilgiler derslerinde çok çeşitli şekillerde yararlanılabilir (Öztürk ve diğ., 2007, s.304-305).

Karikatürler, herhangi bir konuyu çizimle belirtir ve hikaye ederler. Karikatürler, öğrencilerin ilgisini çeker, öğrenme sürecine aktif katılım sağlarlar. Ayrıca, güldürürken düşündürmek özelliğinden dolayı önemli bir yaratıcı düşünme aracıdır (Sönmez, 2006, s.60)

✓ ***Gerçek Nesne ve Modeller, Üç Boyutlu Materyaller***

Gerçek hayatın içinden alınan model veya nesnelere öğretim sürecinde öğrencilerin gerçek dünyayı anlamaları açısından oldukça önemlidirler. Sosyal bilgiler derslerinde gerçek nesne ve modellerin kullanımı hedef davranışların en iyi şekilde öğrencilere aktarılmasını sağlamaktadır. Üç boyutlu materyaller de sosyal bilgiler öğretiminde etkili araçlardır. Coğrafi şekiller ve tarihi şekillerin maketlerinin, kabartmalarının ve modellerinin yapılması sosyal bilgiler öğretimi için oldukça faydalı bir yöntemdir (Avşar, 2010, s.34).

✓ ***Profiller***

Bir olayın dış görünüşü, yandan görünüş, yükselti ve çanakların yükseklik ve derinlik değerlerini göstermek için çizilen eğriye profil denir. Profiller, topografik özellikleri gösteren kırık ve yayımsı çizgilerdir. Örneğin, Türkiye'nin kuzey – güney yönündeki şematik profili.

✓ *Kesitler*

Yerkabuğunun derinlere doğru yapısını gösteren şekillere kesit denir. Kesitler, yerkabuğunun katmanlarını ve yerkabuğunun katmanlarını teşkil eden litolojik unsurları gösterir (Yaşar, 2004, <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/163/yasar/htm.>).

2.1.8.“ Ülkemizde Nüfus” Ünitesi ve Görsel Materyal Kullanımı

“Ülkemizde Nüfus” ünitesi, ilköğretim yedinci sınıf sosyal bilgiler dersi kapsamında yer alan bir öğrenme alanıdır. Toplam 11 saatten oluşan önerilen öğretim süresine sahiptir. Ünite kapsamında yer alan konular; yaşadığımız yerler, nüfusumuzun özellikleri ve ülkemizde göç konularındır. Ünite kapsamında, ülkemizdeki nüfusun yapısı ve özellikleri, yerleşme ve seyahat özgürlüğü, eğitim ve çalışma hakkının kullanılması ve göç olgusunun öğretilmesi amaçlanmıştır. “Ülkemizde Nüfus” ünitesi kapsamında kazandırılması hedeflenen kazanımlar şunlardır:

1. Görsel materyaller ve verilerden yararlanarak Türkiye’de nüfusun dağılışının neden ve sonuçlarını tartışır (4 ders saati).
2. Tablo ve grafiklerden yararlanarak, ülkemiz nüfusunun özellikleri ile ilgili verileri yorumlar (5 ders saati).
3. Eğitim ve çalışma hakkının kullanılması ile devletin ve vatandaşın bu konudaki sorumluluklarını ilişkilendirir.
4. Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve sonuçlarını tartışır.
5. Yerleşme ve seyahat özgürlüğünü açıklar (3., 4. ve 5. Kazanımlar toplam 2 ders saatidir) (MEB İlköğretim 7 Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitabı, 2010, s.23).

Ünite kapsamında kazandırılması hedeflenen davranışlara bakıldığında genellikle görsel öğrenmeye hitap ettiği görülmektedir. Hedeflenen kazanımların sağlanabilmesi için görsel materyallerden (harita, tablo, grafik, şekil, görüntülü materyaller v.b.) olabildiğince yararlanmaya ihtiyaç vardır. Ders kitabının ünite ile ilgili sayfalarında görsellikle ilgili dağılım şöyle olmuştur:

- 23 adet resim
- 3 adet harita
- 14 adet tablo
- 3 adet şema

- 2 adet grafik (MEB, İlköğretim7 Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, 2010).

Yukarıda verilen rakamlar, ünitenin öğretiminde görsel materyallere duyulan ihtiyacın önemini gözler önüne sermektedir. Dolayısıyla, görsel materyallere yeterince yer verilmeden, bu ünitenin etkili öğretimi pek mümkün gözükmemektedir.

2.2. İlgili Araştırmalar

Nalçacı ve Ercoşkun (2005), “İlköğretim Sosyal Bilgiler Derslerinde Kullanılan Materyaller” adlı çalışmalarında sosyal bilgiler dersinde sıklıkla kullanılan materyallerin tanımını yapmış ve bu materyalleri kullanmanın önemini vurgulamışlardır.

Ulusoy ve Gülüm (2009), “Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih ve Coğrafya Konuları İşlenirken Öğretmenlerin Materyal Kullanma Durumları” adlı çalışmalarında sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler derslerinde tarih ve coğrafya konularının anlatımında materyal kullanımlarını ve bu materyallere erişebilme durumlarını değerlendirmişlerdir. Çalışmanın sonunda sosyal bilgiler derslerinde kullanılması gereken materyalleri sıralamışlardır.

Yazıcı (ty), “Sosyal Bilgilerde Kullanılan Görsel Araçlar: Haritalar-Küreler, Resimler, Tablolar ve Grafikler” adlı çalışmasında sosyal bilgilerde bilgi aktarımının en fazla görsel araçlarla yapıldığını belirtmiş ve bu araçlardan yeterince faydalanmak için bu araçların sosyal bilgiler öğretim sürecinde nasıl kullanılacağı üzerinde durmuştur.

Yaşar (2004), “İlköğretim Sosyal Bilgiler Derslerinde Görsel Materyal Kullanımı ile Coğrafya Konularının Eğitim ve Öğretimi” adlı çalışmasında eğitim – öğretim faaliyetlerinde kullanılan görsel materyallere yer vermiş ve bu materyallerin coğrafya konularının öğretiminde kullanımını örneklerle ortaya koymuştur. Bunlara ek olarak fotoğraf materyalinin sorularla çözümlenmesi üzerine örnek bir çalışma yaparak bunların öğretme – öğrenme sürecine katkısını belirlemiştir.

Nas (2003), “Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi” adlı çalışmasında eğitim araçları ve kaynakları ile ilgili geniş bilgilere yer vermiş, sosyal bilgiler derslerinde kullanılması gereken materyalleri ve bu materyallerin özellikleri ile kullanım alanlarını açıklamıştır.

Dönmez, Yazıcı ve Sabancı (2007), “Sosyal Bilgiler Derslerinde Grafik Düzenleyicilerin Kullanımının Öğrencilerin Akademik Bilgiyi Elde Etmelerine Etkisi” adlı çalışmalarında sosyal bilgiler öğretiminde yazılı bilgilerin kalıcılığı için görsel materyallerden yararlanmanın önemini vurgulamışlar ve grafik düzenleyicilerin sosyal bilgiler öğretimindeki faydalarını kanıtlamak amacıyla deneysel bir çalışma düzenlemişlerdir.

Konu ile ilgili çok sayıda çalışma bulunmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, verileri ve verilerin toplanması il verilerin çözümlenmesi ve yorumu açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, “Ülkemizde Nüfus” ünitesinin öğretiminde görsel materyallerin kullanılmasının ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin akademik başarısına etkisini ölçmeyi amaçlamaktadır. Araştırmada, katılımcıların deneysel işlemde önce ve sonra bağımlı değişkenle ilgili olarak iki kez ölçüldükleri ön test son test kontrol gruplu desen uygulanmıştır.

Tablo 3.1

Ön test – Son test Kontrol Gruplu Desen

Grup	Öntest	Sontest
GD	R O1	X O3
GK	R O2	O4

GD: Deney Grubu

GK: Kontrol Grubu

R: Katılımcıların gruplara yansız atanması

X: Bağımsız değişken

O1: Deney grubu ön test ölçümü

O2: Kontrol grubu ön test ölçümü

O3: Deney grubu son test ölçümü

O4: Kontrol grubu son test ölçümü (Avşar, 2010, s.43).

Uygulanan yöntemler, araştırmanın bağımsız değişkenini, öğrencilerin akademik başarısı ise bağımlı değişkenini oluşturmaktadır. Katılımcılar, tarafsız olarak

belirlendiği için öteki kontrol değişkenleri açısından eşit sayılmıştır.

Tablo 3.2

Araştırma Modeli

Gruplar	Öntest	Ülkemizde Nüfus Ünitesi	Sontest
Deney Grubu (GD)	O1	Görsel materyallerle desteklenen öğretim uygulaması	O3
Kontrol Grubu (GK)	O2	Klasik yöntem (düz anlatım) ile öğretim uygulaması	O4

Araştırmanın başında deney ve kontrol grubuna başarı testi (ön test) uygulanmıştır. Araştırma kapsamında, deney grubunda görsel materyallerle desteklenen öğretim uygulaması, kontrol grubunda ise klasik yöntemle öğretim uygulaması yapılmıştır. Bu yolla, hangi yöntemle yapılan öğretim uygulamasının ülkemizde nüfus ünitesinin öğretiminde ilköğretim 7. sınıf öğrencileri üzerinde daha etkin olduğunun ortaya konulması amaçlanmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Şanlıurfa ili Hilvan ilçesinde öğrenim görmekte olan ilköğretim öğrencileri oluşturmuştur.

Araştırmanın örneklemini, 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Şanlıurfa ili, Hilvan ilçesi, Ülkü İlköğretim Okulu'nda öğrenim görmekte olan toplam 40 kişiden oluşan 7. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırma kapsamında Ülkü İlköğretim Okulu 7. sınıf öğrencilerinden deney ve kontrol grubu olmak üzere iki grup oluşturulmuştur. Gruplar oluşturulurken, araştırmacının bizzat derse girdiği ve birbirine yakın seviyelerde olan iki sınıf seçilmiştir.

Tablo 3.3

Araştırmanın Örneklemi

Cinsiyet	Deney Grubu (7/A)	Kontrol Grubu (7/B)
Kız	10	8
Erkek	10	12
Toplam	20	20

Deney ve kontrol grubu belirlenmeden önce, grupları belirlemek amacıyla başarı testi uygulanmış ve çıkan sonuçların birbirine yakın olması nedeniyle 7/A sınıfı deney grubunu, 7/B sınıfı ise kontrol grubunu oluşturmuştur.

3.2.1. Deney ve Kontrol Grubunun Başarı Testi (Ön Test) Puanlarına Göre Kontrolü

Araştırmanın başlangıcında “Ülkemizde Nüfus” ünitesi seviyesi bakımından deney ve kontrol grubu arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek amacıyla her iki gruba da başarı testi (ön test) uygulanmış ve gruplardaki öğrencilerin aldıkları puanların aritmetik ortalamaları arasındaki farklar t testi ile karşılaştırılmıştır. Başarı testinin sonuçları araştırmanın sağlıklı yürümesi ve öğrencileri etkilememesi açısından öğrencilerle paylaşılmayıp gizli tutulmuştur.

Tablo 3.4

Deney Grubu ve Kontrol Grubunun Başarı Testi (Ön Test) Puanlarına İlişkin Bulgular

Öntest	n	sd	\bar{X}	SS	t	p*
Deney Grubu	20	38	47,60	15,017	,525	,603
Kontrol Grubu	20	38	45,20	13,862		

P*>0.05 anlamsız

Tablo 6 incelendiğinde t değeri 0,525 olup $p=0,603$ olduğundan $p>0.05$ önem düzeyinde deney grubu ve kontrol grubu arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir. Başka bir deyişle, deney ve kontrol grubu arasında bir farklılık yoktur. Yani, her iki grubun benzer olduğu söylenebilir. Bu durum, t testi ile elde edilen bulgularla araştırmaya başlanabileceği şeklinde yorumlanabilir.

3.3. Araştırmanın İşlem Yolu

Amacı, ilköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde yer alan “Ülkemizde Nüfus” öğretiminde görsel materyallerden yararlanmanın öğrenci başarısı üzerine etkilerini ölçmek olan bu araştırmada, üç hafta süresince (11 ders saati) deney grubu öğrencilerine görsel materyallerle desteklenen öğretim uygulaması, kontrol grubu öğrencilerine ise klasik yöntem ile öğretim uygulaması yapılmıştır.

Deney ve kontrol grubunun sayıca eşit olması araştırmanın devam edebilmesi için önemli bir faktör olmuştur. Araştırmaya katılan deney grubu, 10 kız ve 10 erkekten oluşurken, kontrol grubu 8 kız ve 12 erkekten oluşmuştur. Böylece, araştırmaya katılan toplam öğrenci sayısı, 18 kız ve 22 erkek olmak üzere 40 olarak belirlenmiştir.

Deney grubundaki öğrencilere öğretim yapılırken, tablo, grafik, şekil, harita, istatistiki veriler, tepegöz destekli öğretim gibi görsellik ağırlıklı öğretim uygulanmıştır. Kontrol grubuna ise klasik yöntem (düz anlatım) ile öğretim uygulanmıştır. Uygulamada, yapılandırmacı anlayış ilkelerine uyumun olabildiğince sağlanması amaçlanmıştır.

3.4. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Duyu organlarına bağlı olarak elde edilen ve bir sonuca ulaşmada ihtiyaç duyulan bilgilere veri adı verilir (Türkez, 2009, s.13). Veriler, ihtiyaç duyulan bilgileri içerdikleri için araştırmaların temel taşlarındandır.

Bu araştırmada, veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından geliştirilen başarı testi (ön test-son test) (Ek 2) kullanılmıştır. Başarı testinde, öğrencilerin “Ülkemizde Nüfus” ünitesine dair bilgilerini test etmek amacıyla yapılandırmacı anlayış paralelinde 24 adet soru sorulmuştur. Sorular belirlenirken, “Ülkemizde Nüfus” ünitesinin içeriğinde yer alan konuların (Yaşadığımız Yerler, Nüfusumuzun Özellikleri,

Ülkemizde Göç) ders saati bakımından dağılımları ve ağırlıkları dikkate alınmıştır. Araştırmanın veri analizlerinde t testi istatistiksel analizi kullanılarak bu analizler SPPS 11.5 for Windows istatistik programı ile yapılmıştır.

Araştırma uygulanırken takip edilen aşamalar şöyledir:

1. Ölçme amacıyla kullanılacak, “Ülkemizde Nüfus” ünitesine ait konuları kapsayan ve 24 adet sorudan oluşan başarı testi hazırlanmıştır. Başarı testi hazırlanırken, konuların ünite içerisindeki yerine göre (süre, kazanım) dağılım yapılmıştır.

2. Araştırma süresince araştırmaya kılavuzluk edecek olan, “Ülkemizde Nüfus” ünitesine ait, kazanım, ders saati ve konuları gösteren plan hazırlanmıştır (Ek 3.).

3. Deney grubu ve kontrol grubuna uygulanan başarı testi (ön test)’nin sonuçları, araştırmanın gidişatını etkilememesi açısından öğrencilerle paylaşılmamıştır.

4. Araştırma süresince, deney grubu ve kontrol grubuna, araştırmacı tarafından ders anlatılmıştır.

5. Deney grubuna ders anlatılırken, yapılandırmacı anlayış ilkeleri olabildiğince benimsenmeye çalışılmıştır. Deney grubu öğrencilerinin görsel materyallerden yararlanabilmeleri için sınıfa tablo, grafik, harita, resim, projektör gibi görselliğin ağırlıkta olduğu araçlar getirilmiştir.

6. Kontrol grubuna öğretmen merkezli, klasik yöntemle ders anlatılmış, ancak bu sınıfta da haritadan yararlanılmıştır. Klasik yöntem uygulanırken yardımcı unsur olarak soru-cevap yönteminden de yararlanılmıştır.

7. Deney grubu ve kontrol grubu sınıflarında her konu bitiminde öğrenmeyi ölçmek amacıyla çeşitli etkinlikler yapılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR ve YORUM

4.1. Bulgular

Araştırmaya ait bulgular, toplanan istatistiksel verilerin analizleri neticesinde yorumlarla verilmiştir. Araştırmaya ait bulgular, deney ve kontrol gruplarına göre ortaya çıkan sonuçlar çerçevesinde değerlendirilmiştir.

4.1.1. Deney Grubu ve Kontrol Grubuna Göre Edinilen Bulgular

Araştırmada, ilköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde yer alan “Ülkemizde Nüfus” ünitesinin öğretiminde görsel materyallerden yararlanmanın öğrenci başarısına etkilerinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, toplam 20 öğrenciden oluşan deney grubuna görsel materyaller kullanılarak gerçekleştirilen öğretim uygulaması, yine toplam 20 kişiden oluşan kontrol grubuna ise klasik yöntem ile gerçekleştirilen öğretim uygulaması yapılmıştır. Toplam 4 hafta ve 11 ders saati olarak süren araştırma sonunda deney grubu ve kontrol grubuna başarı testi (son test) uygulanmıştır. Uygulama sonuçlarına ait veriler Tablo 7 ve 8’de gösterilmiştir.

Tablo 4.1

Deney Grubu ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Başarı Testi (Öntest) Değerleri

Öntest	n	sd	\bar{X}	SS	t	p*
Deney Grubu	20	38	47,60	15,017	,525	,603
Kontrol Grubu	20	38	45,20	13,862		

P*>0.05 anlamsız

Tablo 4.2

Deney Grubu ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Başarı Testi (Sontest) Değerleri

Sontest	n	sd	\bar{X}	SS	t	p*
Deney Grubu	20	38	79,20	11,937	5,362	,000
Kontrol Grubu	20	38	59,20	11,651		

P* $<$ 0.001

4.2. Yorum

Tablo 7 incelendiğinde, klasik yöntemle öğretim uygulaması yapılan kontrol grubuna ait puanların aritmetik ortalaması $\bar{X}=45,20$ iken uygulama sonrasında $\bar{X}=59,20$ olmuştur. Deney grubuna ait puanların aritmetik ortalaması $\bar{X}=47,60$ iken uygulama sonrasında $\bar{X}=79,20$ 'ye yükselmiştir. Uygulama sonucunda her iki grubunda puanlarının aritmetik ortalamasında bir artış olduğu gözlemlenmektedir. Ancak, görsel materyallerle desteklenen öğretim uygulaması yapılan deney grubunun puanlarının klasik yöntemle öğretim uygulaması yapılan kontrol grubu puanlarına göre çok daha belirgin bir artış gösterdiği görülmektedir. Tablo 8 incelendiğinde son test uygulamasından sonra t değeri 5,362 olup, p=0,000 olduğundan p $<$ 0.001 önem düzeyinde deney ve kontrol grubu arasında anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir. Yani, deney grubu ve kontrol grubu arasında anlamlı bir fark oluşmuştur.

Deney ve kontrol gruplarının aritmetik ortalamaları incelendiğinde deney grubunun aritmetik ortalamasının $\bar{X}=79,20$, kontrol grubunun $\bar{X}=59,20$ olduğundan bu farklılığın deney grubu lehine olduğu görülmektedir. Yani deney grubunun kontrol grubundan daha başarılı olduğu sonucuna varılabilir.

Bu verilerden hareketle, “Ülkemizde Nüfus” ünitesinin öğretiminde görsel materyallerle destekli öğretim uygulamasının klasik yöntemle yapılan öğretim uygulamasına göre daha verimli ve başarılı olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca, deney grubu öğrencilerinin son test puanlarının ön test puanlarına göre belirgin bir artış göstermesini görsel materyaller kullanılarak yapılan öğretimin öğrencilerin akademik başarısını artırmada daha etkin olduğunu söyleyebiliriz. Araştırma sonucunda elde

edilen sayısal veriler, deney grubunun kontrol grubuna göre daha başarılı olmasında uygulanan yöntemin (görsel materyaller ile öğretim uygulaması) bu sonucun ortaya çıkmasında etken olduğu ifade edilebilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde yer alan “Ülkemizde Nüfus” ünitesinin öğretiminde görsel materyallerden yararlanmanın öğrencilerin başarıları üzerine etkilerini inceleyen araştırmanın bu bölümünde araştırmaya ait problem ve alt problemler dahilinde elde edilen veriler ve bu verilerin yorumlanması yer almaktadır.

Araştırmaya ait problem ve alt problemler doğrultusunda elde edilen veriler ve bu verilerin yorumlanmasında ulaşılan sonuçlar şöyledir:

❖ Araştırmanın sonuçları göstermiştir ki, sosyal bilgiler derslerinin öğretiminde görsel materyallerden yararlanmak öğrencilerin başarılarını artırabilir ve derslere öğrencilerin aktif katılımını sağlayabilir.

❖ Deney grubu ve kontrol grubunun başarı puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farkın oluşması, görsel materyallerle desteklenen öğretimin klasik yöntemle yapılan öğretime göre olumlu sonuçlar verdiği söylenebilir.

❖ Deney grubunda uygulama yapılırken, görsel materyallerin kullanılmasından dolayı öğrencilerin derse daha istekli ve sevekle katılabilirler.

❖ Kontrol grubunda uygulama yapılırken, öğretmene dayalı klasik yöntemin öğrencileri sıkışmış ve derse karşı ilgisizleştirmiştir. Ayrıca, öğrenciler konuları kavramak için ezber yoluna gitmişlerdir. Bu durum öğretimde olumsuz sonuçlar vermiştir.

❖ Soyut anlatımlara dayanan konuların öğretiminde görsel materyallerin kullanılması öğrencilerin konuları anlamasını kolaylaştırmıştır. Araştırmadan elde edilen verilere göre deney grubu öğrencileri konu ilgili sorulara daha yüksek ortalama ile cevap vermişlerdir. Deney grubu öğrencilerinin görsel materyallerden etkin yararlanması onları bilgiyi yorumlaya sevk etmiştir. Tablo, grafik, istatistik, şekil ve harita gibi ders materyallerini deney grubu öğrencileri kolaylıkla yorumlamışlardır.

❖ Deney grubunda yapılan uygulamalarda görsel materyallerin kullanılması derse ilgiyi devamlı hale getirmiş ve bu durum öğrencilerin başarı puanlarına olumlu yansımıştır.

❖ Öntest puanlarına göre hemen hemen birbirine yakın olan deney grubu ve kontrol grubu arasında uygulamadan sonra yapılan sontest puanlarında deney grubu lehine belirgin bir fark oluşmuştur. Bu durumda, görsel materyallerle desteklenen öğretimin öğrencilerin öğrenme eylemine olumlu yansımıştır.

❖ Sosyal bilgiler dersi sahip olduğu kapsam itibariyle görsel materyallerle öğretime uygun bir ders olduğundan, öğretilen konuların kalıcı olabilmesi ve hedef davranışlara ulaşılabilmesi için ezbercilikten uzak bir yöntem benimsenmesi kontrol grubunun sontest puanlarından anlaşılmıştır.

5.2. Öneriler

Araştırmanın sonuçlarından elde edilen verilere göre önerileri şöyle sıralayabiliriz:

✓ “Ülkemizde Nüfus” ünitesinin öğretiminde görsel materyallerin kullanımı olumlu sonuç vermiş ve öğrencilerin başarısını artırmıştır. Dolayısıyla, sosyal bilgiler derslerinde görsel materyallerle destekli öğretime daha fazla ağırlık verilmeli ve klasik yöntemden olabildiğince kaçınılmalıdır.

✓ Eğitimde uzun yıllardan beri süregelen tekdüzelik ve materyal olarak sadece öğretmen ve ders kitaplarının kullanılması öğretimi olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle çağdaş eğitim anlayışına uygun, öğrencilerin birden fazla duyusuna hitap eden, görsel ve işitsel araçların ön plana çıktığı çoklu öğrenme ortamı sağlanmalıdır (Yaşar, 2004, <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/163/yasar.htm>). Özellikle görsel materyallerle desteklenen sosyal bilgiler öğretimi çok daha kalıcı olacak ve hedef davranışların edinilebilmesi için doğrudan rol oynayacaktır.

✓ Türkiye’de, sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğu sosyal bilgiler derslerinde materyal denildiği zaman sadece harita ve küreyi algılamaktadırlar. Materyal sıkıntısı olan okullar bir yana, pahalı araç gereçler olan okullarda da bu araç ve gereçler yeterince kullanılmamaktadır. Bunun nedeni öğretmenlerin yetiştikleri fakültelerde materyal kullanımı hakkında yeterli donanımı almayışları ve mesleki motivasyonlarının

düşük olmasıdır (Nalçacı ve Ercoşkun, 2005, s.145). Bu olumsuzlukların giderilebilmesi için sosyal bilgiler öğretmeni yetiştiren fakültelerde görsel materyal kullanımına ilişkin bilgiler öğretilmelidir. Fakat, bu teorik bilgilerin öğretilmesi tek başına yeterli olmayıp, daha çok uygulama yapılmalıdır. Örneğin, üniversiteden yeni mezun olmuş bir sosyal bilgiler öğretmeni, projeksiyon cihazının nasıl kullanılacağını en azından bilmelidir.

✓ Öğretmenlerde bulunması ait üç önemli özellik, içinde olma, hakim olma ve öğrenci merkezli olmadır (Özdemir ve diğ., 2004, s.80-82). Yani, öğretmen, eğitim ve öğretimin içinde olmalı, bu faaliyetlere hakim olmalı ancak öğrenciye rehberlik ederek kılavuzluk görevi yapmalıdır. Yapılandırmacı yaklaşım da öğretmenin kılavuzluğunda öğrencinin bilgiye ulaşmasını esas aldığından sosyal bilgiler öğretiminde, öğretmen öğrenciyi kılavuzlama ve öğretim faaliyetlerine rehberlik etme işini üstlenmelidir. Aksi durumda, öğretmen merkezli klasik yöntemle yapılan öğretim faaliyetlerinin istenilen sonuçları vermeyeceği aşikardır.

✓ Türkiye'deki okullarda yer alan sınıflar çoklu öğrenme ortamına uygun hale getirilmeli ve bu açıdan gerekli materyalleri sağlamalıdır. Araştırma esnasında sınıflarda projeksiyon, bilgisayar gibi görsel materyallerin eksik oluşu sürekli, materyalleri taşıma sorununu doğurmuştur. Sınıflarda gözlenen bu eksikliğin sosyal bilgiler öğretimine olumsuz yansıtacağı açıktır. Dolayısıyla, sınıflar çoklu öğrenme ortamına uygun hale getirilmeli ve gerekli teknolojik materyaller bir an önce sağlanmalıdır.

✓ Öğretmenlerin mesleki tutum olarak kendilerini geliştirmeye ve eğitimde yeni yöntemleri uygulamaya karşı isteksiz olmasını önlemek için daha fazla hizmet içi eğitim faaliyetlerine yer verilmelidir. Örneğin, bir sosyal bilgiler öğretmeni bilgisayar kullanımına yönelik farklı seminer ve kurslar alırsa, bu faaliyetlerden edindiği deneyimleri sosyal bilgiler öğretiminde daha çok ve istekli olarak kullanabilir.

✓ Araştırmanın sonuçlarının gösterdiği en önemli noktalardan biri de öğretmene bağlı ve tekdüze olarak işlenen konular öğrenci başarısında istenen sonuçları vermemektedir. Bu nedenle, sosyal bilgiler öğretiminde yapılandırmacı anlayışa uygun olarak öğrencilerin aktif olduğu ve ders materyallerinin oldukça çeşitli olduğu bir yöntem benimsenmelidir.

✓ Sosyal bilgiler öğretiminde MEB tarafından da uygulanması istenen çok yönlülük uygulanmalıdır.

✓ İlköğretim sosyal bilgiler dersinin öğretiminde hedeflenen davranışlara ulaşabilmek için dersin hedef davranışlarının amacına uygun olarak öğretim materyalleri belirlenmeli ve kullanılmalıdır.

✓ Görsel materyallerle desteklenen öğretim uygulamasından sadece sosyal bilgiler derslerinin öğretiminde değil, diğer derslerin öğretiminde de faydalanılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akyüz, Y. (2009). *Türk eğitim tarihi*. (14. Basım). Ankara; Pegem A Yayınevi.
- Alkan, C. ve Kurt, M. (2007). *Özel öğretim yöntemleri*. (3. Basım). Ankara; Anı Yayıncılık.
- Arslan, M. M. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler 7 öğretmen kılavuz kitabı*. Ankara; Anıtepe Yayıncılık.
- Avşar, S. (2010). *İlköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler derslerinde coğrafya konularının öğretiminde materyal kullanımının öğrenci başarısına etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Baytekin, Ç. (2004). *Öğrenme öğretme teknikleri ve materyal geliştirme*. (2. Basım). Ankara; Anı Yayıncılık.
- Bilen, M. (2006). *Plandan uygulamaya öğretim*. (7. Basım). Ankara; Anı Yayıncılık.
- Büyükkaragöz, S. , Muştalı, M. , Yılmaz, H. ve Pilten, Ö. (1998). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. Konya.
- Büyükkaragöz, S. ve Çivi, C. (1999). *Genel öğretim metotları*. (10. Basım). İstanbul; Beta Yayınları.
- Demirel, Ö. (2009). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. (14. Basım). Ankara; Pegem Akademi Yayıncılık.
- Demirel, Ö., Seferođlu, S. ve Yağcı, E. (2001). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara; Pegem A Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2002). *Sosyal bilgiler ve sosyal bilgiler öğretimi*. C. Öztürk ve D. Dilek (Ed.). Ankara; Pegem A Yayıncılık.
- Doğanay, H. (2002). *Coğrafya öğretim yöntemleri*. (5. Basım). Erzurum; Aktif Yayınevi.
- Dönmez, C. , Yazıcı, K. ve Sabancı, O. (2007). Sosyal Bilgiler Derslerinde Grafik Düzenleyicilerin Kullanımının Öğrencilerin Akademik Bilgiyi Elde Etmelerine Etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 5/3, 437 – 459.
- Erden, M. (2005). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. İstanbul; Epsilon Yayınları.
- Erden, M. (ty). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara; Alkım Yayınevi.
- Ergin, A. (1998). *Öğretim teknolojisi ve iletişim*. Ankara; Anı Yayıncılık.

- Fidan, N. K. (2008). İlköğretimde Araç Gereç Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Kuramsal Eğitimbilim* 1/1, 48 – 61. Web: www.keg.aku.edu.tr adresinden 15 Mayıs 2011’de alınmıştır.
- Güngördü, E. (2001). *İlköğretimde hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara; Nobel Yayıncılık.
- Gürsel, M. , Hesapçioğlu, M. (2005). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. (7. Basım). Konya; Eğitim Kitabevi.
- Harita Çeşitleri. (2011). Web: http://www.cografya.gen.tr/egitim/harita/harita_cesitleri/htm. adresinden 12 Mart 2011’de alınmıştır.
- Karaağaçlı, M. (2004). *Eğitimde teknoloji ve materyal*. Ankara; Pelikan Yayınevi.
- Karslı, M. D. (2003). *Öğretmenlik mesleğine giriş alternatif yaklaşım*. Ankara; Öğreti Yayınları.
- Kıncal,R. Y. (2006). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara; Nobel Yayınları.
- Kolukısa, E. A. , Tokcan, H. ve Akbaba, B. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler 6 öğretmen kılavuz kitabı*. Ankara; Gizem Yayıncılık.
- Koşar, E.ve Avcı, U. (2002). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Bursa; Ezgi Kitabevi.
- Küçükahmet, L. (ty). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. (2. Basım). İstanbul; Alkım Yayınevi.
- MEB. (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara.
- MEB. (2005). *TTKB İlköğretim sosyal bilgiler dersi 6. 7. sınıflar öğretim programı kılavuzu (taslak basım)*. Ankara.
- MEB. (2010). İlköğretim Okulları Haftalık Ders Çizelgesi. Web: <http://ttkb.meb.gov.tr/prgcizelge.aspx>. adresinden 06 Ocak 2011’de alınmıştır.
- Moffatt, P. M. (1957). *Sosyal bilgiler öğretimi* (Çev. Nesrin Oran). İstanbul; Maarif Basımevi.
- Nalçacı, A. (2006). *İlköğretim 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler programındaki coğrafya konularının öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

- Nalçacı, A. ve Ercoşkun, M. H. (2005). İlköğretim Sosyal Bilgiler Derslerinde Kullanılan Materyaller. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi* 11, 141 – 154.
- Nas, R. (2003). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. (2. Basım). Bursa; Ezgi Kitabevi.
- Özdemir, M. Ç. (2004). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. (2. Basım). Ankara; Asil Yayın Dağıtım.
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2002). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara; Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk, C. ve Dilek, D.(2007). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi yapılandırımcı bir yaklaşım*. Ankara; Pegem A Yayıncılık.
- Parmaksız, R. Ş. ve Şahin, T. Y. , *Aktif öğrenme yaklaşımlarının sosyal bilgiler öğretiminde kullanılabilirliği*, Web: www.pegema.net/dosya/dokuman/pdf. adresinden 08 Nisan 2011’de alınmıştır.
- Sagay, N. (2007). *İlköğretim II. kademe sosyal bilgiler derslerinde coğrafya konularının öğretimi: problemler – öneriler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Savage, T. (September – October, 2003). Assessment Quality Social Studies. *Social Studies*. 94 – 95. Web: cu.mitosweb.comm/browse/4238/6262.pdf. adresinden 14 Nisan 2011’de alınmıştır.
- Sönmez, Ö.F. (2006). *İlköğretim sosyal bilgiler 7. sınıf karadeniz bölgesi konusunun görsel araç gereçlerle öğretiminin öğrencilerin akademik başarısına etkisinin değerlendirilmesi (Tokat Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sönmez, V. (1997). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. Ankara; Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V. (2007). *Program geliştirmede öğretmen el kitabı*. (13. Basım). Ankara; Anı Yayıncılık.
- Sünbül, A. M. (2007). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. (1. Basım). Konya; Çizgi Kitabevi.
- Şahin, T. Y. ve Yıldırım, S. (ty). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara; Anı Yayıncılık.

- Şimşek, N. (1997). *Öğretmen ve öğretmen adayları için derste eğitim teknolojisi kullanımı*. Ankara; Anıl Matbaa ve Ciltevi.
- Taş, A. M. (2004). Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Eğitim Program Standartlarının Belirlenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 37/1, 28–54.
- Tonga, D. (2007). *İlköğretim 5. sınıf MEB sosyal bilgiler ders kitabında yer alan görsel materyallerin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Türkez, K. (2009). *10. sınıf coğrafya dersinde yer alan iklim tipleri ve bitki örtüsü konularının CBS ile öğretilmesinin öğrenci başarısına etkileri (Erzurum Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Ulusoy, K. ve Gülüm, K. (2009). Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih ve Coğrafya Konuları İşlenirken Öğretmenlerin Materyal Kullanma Durumları. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 10/2, 85-99.
- Uşun, S. (2006). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. Ankara; Nobel Yayın Dağıtım.
- Vural, B. (2004). *Eğitim – öğretimde teknoloji ve materyal kullanımı*. (2. Basım). İstanbul; Hayat Yayınları.
- www:<http://tdkterim.gov.tr/bts>
- Yalın, H. İ. (2007). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. (18. Basım). Ankara; Nobel Yayınları.
- Yaşar, O. (2004). İlköğretim Sosyal Bilgiler Derslerinde Görsel Materyal Kullanımı ile Coğrafya Konularının Eğitim ve Öğretimi. *Milli Eğitim Dergisi* 163. Web: <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/163/yasar/htm>. adresinden 10 Ocak 2011’de alınmıştır.
- Yazıcı, K. (ty). Sosyal Bilgilerde Kullanılan Görsel Araçlar: Haritalar–Küreler, Resimler, Tablolar ve Grafikler. Web: <http://sosyalbilgiler.gazi.edu.tr/articles/article12.pdf>. adresinden 20 Nisan 2011’de alınmıştır.
- Yiğit, N. , Alev, N. , Özmen, H. , Altun, T. ve Akyıldız, S. (2007). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. (3. Basım). Trabzon; Akademi Kitabevi.

EKLER

Ek 1. Başarı Testi Soruları

1. Belirli bir alanda yaşayan insan sayısı aşağıdakilerden hangisi ile ifade edilir?

- a) Nüfus fazlalığı
- b) Nüfus artışı
- c) Nüfus miktarı
- d) Nüfus yoğunluğu

2. Ülkemiz nüfusunun dağılışı göz önüne alındığında aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlış olur?

- a) Ülkemizde sık nüfuslu yerlerin ortak özelliği iş olanaklarının fazla olmasıdır.
- b) Su kaynakları sınırlı olan yerler seyrek nüfuslanmıştır.
- c) Ülkemiz nüfusunun dağılışında beşeri ve ekonomik faktörler etkili olmuştur.
- d) Doğu Anadolu Bölgesi ülkemizin en sık nüfuslu bölgesidir.

3. Ülkemizde nüfus sayımlarına yönelik çalışmalar aşağıdaki kurumlardan hangisi aracılığı ile yürütülmektedir?

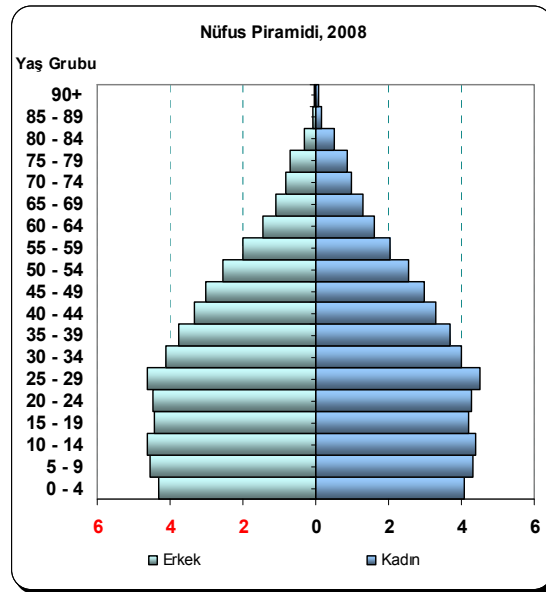
- a) TÜİK
- b) DİE
- c) DPT
- d) SSK

4. Aşağıdaki tabloda ülkemizdeki bazı şehirlere ait 2008 yılı nüfus bilgileri verilmiştir.

İl	Şehir	Köy	Toplam
Kocaeli	1.392.733	97.625	1.490.358
Antalya	1.273.940	585.335	1.859.275
Kars	130.625	181.503	312.128
Şanlıurfa	885.929	688.295	1.574.224

Tablodaki bilgilere göre hangisi söylenemez?

- a) Nüfusu en fazla olan il Antalya'dır.
- b) Şanlıurfa ilindeki nüfus fazlalığı sanayi faaliyetlerinin gelişmesi ile ilgilidir.
- c) Şehir nüfusu ile köy nüfusu arasındaki en fazla fark Kocaeli iline aittir.
- d) Toplam nüfusu en az olan il Kars'tır.

5. Yukarıda ülkemiz nüfusuna ait 2010 yılı nüfus piramidi verilmiştir. Bu piramide göre aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- a) Ülkemiz nüfusunun en kalabalık kısmı 65 yaş ve üzeridir.
- b) Çalışma çağındaki nüfus (15 ile 65 yaş arası) nüfusun yarıdan fazlasını oluşturmaktadır.
- c) 0-4 yaş grubunda erkek nüfusu kadın nüfusundan fazladır.
- d) Ülkemizde yaşlı nüfus azdır.

6. Türkiye İstatistik Kurumunun 2010 yılı verilerine göre ülkemiz nüfusunun yaklaşık % 18'i (13.255.685 kişi) İstanbul'da yaşamaktadır. Buna göre İstanbul'un nüfusunun fazla olmasında aşağıdakilerden hangisinin fonksiyonu yoktur?

- a) İş olanaklarının fazla olması
- b) Ticari faaliyetlerin yaygın olması
- c) Türkiye'nin toprak bakımından en büyük ili olması
- d) Ulaşım imkanlarının gelişmiş olması

7. Ülkemiz nüfusunun;

- ✓ 2010 yılında 76 milyon,
- ✓ 2025 yılında 88 milyon,
- ✓ 2050 yılında 100 milyon olacağı tahmin edilmektedir.

Bu bilgilere dayanarak aşağıdakilerden hangisine **ulaşamaz?**

- a) Ülkemizde nüfus artışı olacaktır.
- b) Nüfus sayımları devam edecektir.
- c) Tarımda çalışan nüfus kalmayacaktır.
- d) Türkiye'nin 2050 yılındaki nüfusu 2010 yılı nüfusundan yaklaşık çeyrek kat daha fazla olacaktır.

Gösterge	2000	2005	2006
Okuryazarlık oranı(15+yaş) (%)	86.5	88.1	88.1
Erkek	94.4	96.0	96.0
Kadın	76.5	80.3	80.4

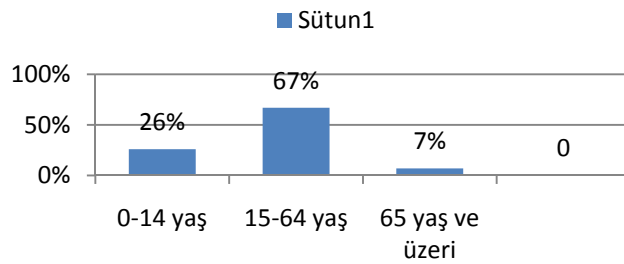
8. Yukarıdaki tabloda bazı yıllara ait ülkemizdeki on beş yaş ve üzeri okuryazar kadın ve erkek nüfus oranları verilmiştir. Bu tablodan hareketle aşağıdakilerden hangisi **söylenemez?**

- a) Okuryazarlık oranı genel olarak artmıştır.
- b) Okuryazarlık durumunda kadın nüfusun oranı erkek nüfusa göre daha fazladır.
- c) 2000 yılından 2006 yılına okuryazarlık durumunda istikrarlı bir artış vardır.
- d) Erkek nüfusun okuryazarlık oranı 2005 ve 2006 yıllarında aynıdır.

9. Aşağıdaki illerimizden hangisinin nüfusu yaz aylarında turizm faaliyetlerine bağlı olarak artmaktadır?

- a) Erzurum b) Rize c) Antalya d) Yozgat

10.

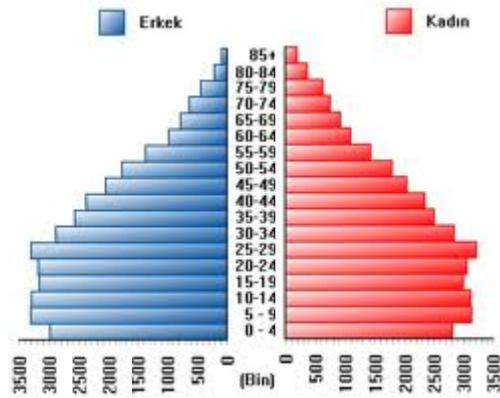
Yukarıdaki grafikte 2007 yılı nüfus sayımı verilerine göre ülkemiz nüfusunun yaş yapısı gösterilmiştir. Ülkemiz nüfusunun yarıdan fazlasının yetişkin nüfus olması aşağıdakilerden hangisinin göstergesidir?

- a) Nüfusumuzun bu durumu kalkınma hızımızı olumsuz etkilemektedir.
b) Ülkemizde doğum oranı azdır.
c) Ülkemiz yaşlı bir nüfus potansiyeline sahiptir.
d) Yetişkin nüfusumuzun fazla olması en gelişmiş ülke olduğumuzu gösterir.

11. Ülkemizdeki hızlı nüfus artışı aşağıdakilerden hangisine sebep olmaz?

- a) Milli gelirin azalması
b) İşsizlik sorununun artması
c) Tarımsal faaliyetlerde verim artışı görülmesi
d) Ülkemizin kalkınma hızının yavaşlaması

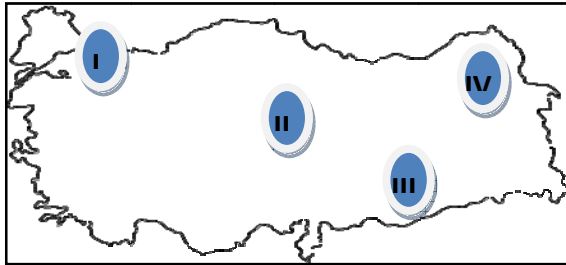
12.

Yukarıda verilen nüfus piramidine bakılarak aşağıdakilerden hangisi elde edilemez?

- a) Nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı
- b) Nüfusun okur yazar olma durumu
- c) Nüfusun cinsiyete göre dağılımı
- d) Kadın ve erkek nüfus miktarları

13.

Yukarıdaki Türkiye haritasında numaralandırılmış yerlerden hangisinde nüfus yoğunluğu en fazladır?

- a) I
- b) II
- c) III
- d) IV

Yıllar	Kent Nüfusu	Kır Nüfusu
1927	3.305.879	10.342.391
1935	3.802.642	12.355.376
1940	4.346.249	13.474.701
1945	4.687.102	14.103.072
1950	5.244.337	15.702.851
1955	6.927.343	17.137.420
1960	8.859.731	18.895.089
1965	10.805.817	20.585.604
1970	13.691.101	21.914.075
1975	16.869.068	23.478.651
1980	19.645.007	25.091.950
1985	26.865.757	23.798.701
1990	33.326.351	23.146.684
1997	40.882.357	21.983.217
2000	44.006.274	23.797.653
2007	49.747.859	20.838.397

14. Yukarıdaki tabloda 1927 ile 2007 yılları arasında ülkemiz kent ve kır nüfusu sayıları verilmiştir. Bu tabloya göre aşağıdakilerden hangisini söyleyemeyiz?

- a) Kent nüfusu artmıştır.
- b) Nüfus artışı yıllara göre farklılık göstermektedir.
- c) 2007 yılındaki kır nüfusu yaklaşık 1965 yılı kır nüfusu seviyesindedir.
- d) Kır nüfusu sürekli azalmıştır.

15. Nüfus sayımı yapmanın amaçları arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?

- a) Nüfusun gelir düzeyi
- b) Nüfusun siyasi eğilime göre kategorize edilmesi
- c) Nüfusun eğitim düzeyi
- d) Nüfusun cinsiyet durumu

16. I. Kırsal kesimdeki hızlı nüfus artışı

II. Tarım alanlarının azalması

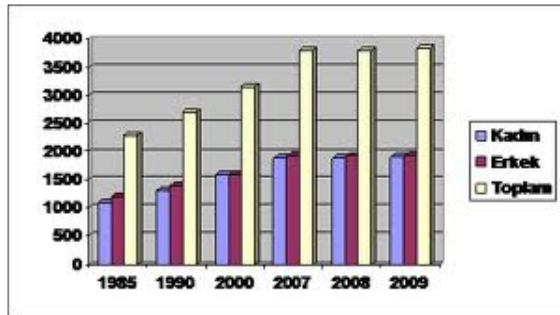
III. Ülke sınırlarının değişmesi

IV. Sosyal problemler

Yukarıda verilenlerden hangisi veya hangileri iç göçlerin nedenlerinden değildir?

- a) I ve II
- b) II ve IV
- c) Yalnız III
- d) I ve IV

17.

Yukarıdaki grafikte ülkemizde bir yerleşim yerine ait 1985 ve 2009 yılları arasındaki kadın ve erkek nüfus oranları verilmiştir. Bu grafiğe bakarak aşağıdakilerden hangisini söylevemeviz?

- a) 1990 yılında kadın nüfus erkek nüfustan fazladır.
- b) Grafikte verilen yerleşim yerinde nüfus artış eğilimi görülmektedir.
- c) 2000 yılında kadın nüfusu ile erkek nüfusu eşitlenmiştir.
- d) 1985 yılında erkek nüfus kadın nüfustan fazladır.

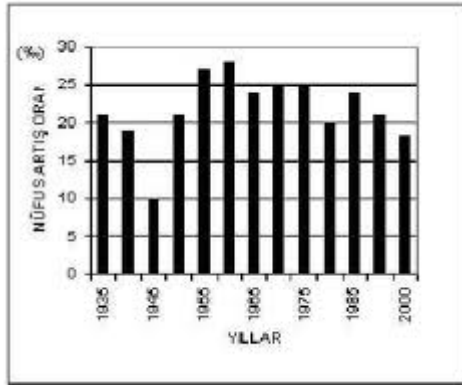
18. Aşağıdakilerden hangisi ülkemizde nüfusun dağılımını etkileyen beşeri faktörlerden birisidir?

- a) İklim şartları b) Sanayi c) Su kaynakları d) Yer şekilleri

19. Ülkemizde göç olgusunun şartları göz önüne alınırsa yukarıdaki ülkemiz haritasında kaç numaralı bölge göç alan bölge konumundadır?

- a) I b) II c) III d) IV

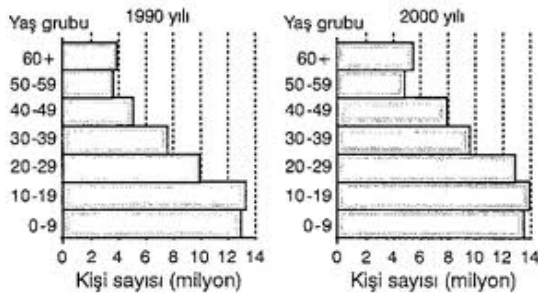

20. Türkiye’de nüfus artış hızının yıllara göre dağılımını gösteren yukarıdaki grafik incelendiğinde 1940 ile 1945 yılları arasında nüfus artış hızında düşüş gözlenmektedir. Bu durum aşağıdakilerden hangisinden kaynaklanmaktadır?

- a) Sağlık koşullarının iyileşmesi
b) Evliliklerin artması
c) II. Dünya savaşı sebebiyle seferberlik hali olması
d) Doğum oranlarının standart kalması

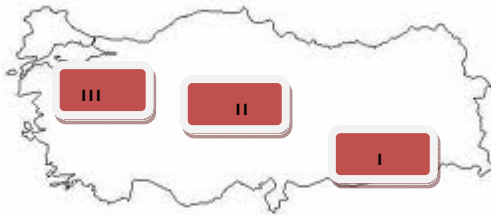
21. Yaşadığı ülkede olanakların kısıtlı olması sebebiyle çalışmalarını devam ettirebilmek için başka bir ülkeye giden üniversite öğretim elemanının durumu aşağıdaki kavramlardan hangisi ile açıklanır?

- a) İç göç b) Mevsimlik göç c) Turizm d) Beyin göçü

22. Yukarıdaki grafiklerde 1990 ve 2000 yıllarında ülkemizdeki yaş gruplarının sayısal olarak miktarları verilmiştir. Buna göre aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- a) 1990 yılı ile 2000 yılındaki 60 yaş ve üzeri nüfus aynıdır.
b) 2000 yılındaki 20-29 yaş grubu 1990 yılındakinden fazladır.
c) 2000 yılı grafiğine göre yetişkin nüfusumuzda artış vardır.
d) 10-19 yaş grubu sayısı 2000 yılında yaklaşık olarak 14 milyondur.

23. Ülkemizdeki nüfus dağılışı göz önüne alındığında yukarıdaki haritada numaralandırılmış yerler ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- a) I numaralı yer ülkemizin en sık nüfuslu yeridir.
b) III numaralı yer ülkemizde nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu yerdir.
c) I ve II numaralı yerlerde sanayi gelişmiştir.
d) III numaralı yer dışarıya göç vermektedir.

I) Gelişen sanayi olanakları nedeniyle göç almaktadır.

II) Göçlerden kaynaklanan nüfus artışı vardır.

24. Aşağıdakilerden hangisi yukarıda verilen özellikleri taşımayan illerimizden biridir?

a) Sinop

b) İstanbul

c) Bursa

d) Kocaeli

Ek 2. Ülkemizde Nüfus Ünitesi Ünitelendirilmiş Yıllık Planı

Hafta	ÖDS*	Kazanımlar	Konular
1. Hafta	4	1. Görsel materyaller ve verilerden yararlanarak Türkiye’de nüfusun dağılışının neden ve sonuçlarını tartışır	1. Yaşadığımız Yerler
2. Hafta	5	2. Tablo ve grafiklerden yararlanarak ülkemiz nüfusunun özellikleri ile ilgili verileri yorumlar	2. Nüfusumuzun Özellikleri
3. Hafta	2	3. Eğitim ve çalışma hakkının kullanılması ile devletin ve vatandaşın bu konudaki sorumluluklarını ilişkilendirir. 4. Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve sonuçlarını tartışır. 5. Yerleşme ve seyahat özgürlüğünü açıklar.	3. Ülkemizde Göç

*Önerilen Ders Saati

(MEB, İlköğretim Sosyal Bilgiler 7 Ünitelendirilmiş Yıllık Plan Temel Alınarak Hazırlanmıştır).

ÖZGEÇMİŞ

1981 yılında Erzurum'un Pasinler ilçesine bağlı Soğuksu köyünde doğdum. İlkokulu aynı yerde, ortaokulu Horasan YİBO'da, lise öğrenimimi ise Erzurum Lisesi (Yabancı Dil Ağırlıklı)'nde tamamladım. 2000 yılında Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümüne girdim. 2002 yılında Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümüne yatay geçiş yaptım ve 2004 yılında lisans öğrenimimi tamamlayarak mezun oldum. 2006 yılında Erzurum'un Horasan ilçesinde öğretmenliğe atandım. 2005 yılında Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi bölümünde başladığım lisansüstü eğitimime iki yıl ara verdim. 2009 yılında çıkarılan öğrenci affıyla lisansüstü eğitimime devam ettim. 2011 yılında Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nden mezun oldum. Halen, Şanlıurfa ili Hilvan ilçesinde Mehmet Akif Ersoy ilköğretim okulu müdürü olarak öğretmenlik görevimi sürdürmekteyim. Evli ve iki çocuk babasıyım.